

RINGE FRI- OG
EFTERSKOLE

125 ÅRS
Jubilæum

*Udgivet i september 2000
i anledning af skolens
125-års jubilæum*

Redaktion:

*Anne Nordby
Anni Bjærge
Finn Larsen
Lars Liengaard*

Foto:

Poul Pedersen

Layout:

*Anne Nordby
Lars Liengaard*

Tryk:

Centraltrykkeriet, Odense

Oplag:

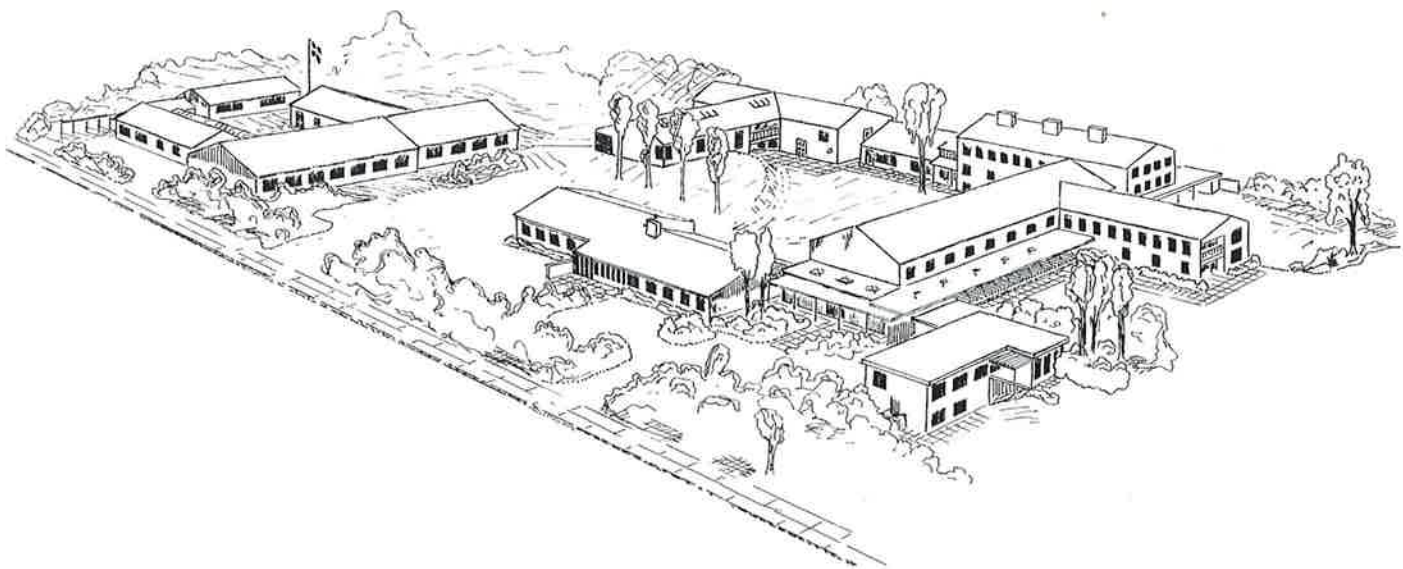
1000 eksemplarer

RINGE FRI- OG EFTERSKOLE

Rolighedsvej 25 · 5750 Ringe · Tlf. 62 62 13 68 · Fax 62 62 48 68 · E-mail: ringefriogefterskole@mail.tele.dk

RINGE FRI- OG EFTERSKOLE

125 ÅRS

Jubilæum

Indhold

Forord	5
Hilsen fra skolens bestyrelse	7
Indlæg til jubilæumsskrift	8
Familien Kjærs 22 år på skolen	10
Ringe Fri- og Efterskole 1990-2000	15
Byggeforandringer 1990-2000	18
De kombinerede fri- og efterskoler	22
»... men jeg glemmer det aldrig«	28
Min første skoledag på Ringe Fri- og Efterskole ...	37
Elevforeningen	39
Et valg for livet	42
Fri- og Efterskolen i dag	43
Et år på Ringe - mit eget valg	47
Kære Finn - og Ringe Fri- og Efterskole	48
2 år på Ringe Fri- og Efterskole	49
En god ballast	50
Fællesskab og tryghed	52
Gymnastik, kursus 1	54
Bøgegrotten	55
Jubilæumssang	58

Skolestart

Tekst og musik: Kenneth Seholt, lærer på Friskolen

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of six systems of music, each with a line of lyrics underneath. The lyrics are in Danish. The chords are indicated above the notes. The score includes a first ending with a '1.-2.-4.-5' marking and a 'D.C. al Fine' instruction at the end.

A Dm C/e F /a
1. Skole-start hør en-gang hvor højt vi syn-ger en sang, det be-
2. Skole-start vi si'r: Hej og ses på "fri-sko-le-vej" hvor vi

Bbmaj Am7 Gm7 Gm7/c A/c#
ty - der vi at - ter er sam - men. Me - get er på
sam - men skal ud - for - ske li - vet.

Dm7 C/e F F#dim Gm7 C7 F (Fine)
for - hånd lagt fast det er dansk, mu - sik, gym - na - stik.
sprog, for - tæl - ling, ma - te - ma -

F Am/e Dm Dm/c Bbmaj
tik. Spids din bly - ant. Gør dig klar

Am7 Gm7 Gm7/c Eb/f F D.C. al Fine
Det er frem - ti - den du ta'r.

Skolestart - hør engang
hvor højt vi synger en sang,
det betyder vi atter er sammen.
Meget er på forhånd lagt fast
det er dansk, musik, gymnastik.

Skolestart - vi si'r: Hej
og ses på »friskolevej«
hvor vi sammen skal udforske livet.
Meget er på forhånd lagt fast
sprog, fortælling, matematik.

Spids din blyant.
Gør dig klar.
Det er fremtiden du ta'r.

Skolestart - klokken »dut«
min sommerferie er slut.
Er der nogen der har vær't i vandet?
Jeg kan se der starter en ny
hun er flyttet til vores by.

Skolestart - sikke'n dag
vi mange bøger skal ha'
og jeg viser mit nye penalhus.
Jeg vil gerne sige til jer:
Skolestart er bedst lige her.

Forord

Af forstander Finn Larsen

Dette skrift, i anledning af skolens 125 års jubilæum, består af en række indtryk fra folk, som har været tilknyttet skolen som henholdsvis leder, lærer, forældre og elever.

Det store samlede historiske forløb er beskrevet både godt og grundigt i festskriftet fra efterskolens 100 års jubilæum og friskolens 100 års jubilæum. Og interesserede kan med stor fornøjelse læse i disse skrifter.

Vi har også valgt at kalde det et jubilæum for Ringe Fri- og Efterskole, skønt vi ved, at kun friskolen startede i 1875 og efterskolen først kom til i 1886. Vi synes, at der er grund til at fejre den kombinerede skoleform også, forstået på den måde, at skønt skolerne er adskilte i deres hverdag, har de dog eksisteret sammen i 114 år. Både ledelse og lærere har været engageret i begge skoler og derfor synes det naturligt denne gang at lade hele skolen fejre jubilæum.

Der skal her lyde en tak til alle, der har medvirket til at få skabt dette skrift, og især en tak til lærer Lars Liengaard, som har ydet en stor indsats med hensyn til indsamling af materiale og koordinering af arbejdet.

Hilsen fra skolens bestyrelse

Af Hans Henrik Juliussen, bestyrelsesformand

I efteråret år 2000 fejrer vi Ringe Fri- og Efterskoles 125 års jubilæum - en unik præstation at holde sig levende i 125 år.

Det er helt naturligt ved sådan en lejlighed at se tilbage på alle årene - skrive beretninger og på dokumentarisk vis bidrage til historien. Sådan bliver det gjort ved dette jubilæum - som ved tidligere.

Da Efterskolen fejrede 100 års jubilæum, gav den daværende forstander for skolen et bud på fremtiden for vores skoleformer. Entusiasmen lyser ud af dette indlæg - skoleformerne vil i fremtiden få yderligere elevtilslutning fordi troen på evnen til »at tolke skiftende tiders behov, omsat i tidsvarende sprog« er stor. At vi i disse år oplever en stabil tilgang, kunne netop skyldes at vi vægter at være levende og evner at skabe tidssvarende rammer og værdier for det, som det alt sammen handler om - arbejdet med vores

børn og unge. Profetier er som regel ganske omkostningsfrie - men denne ser lige nu ud til at holde.

Med vores 125 årige historie i rygsækken - med hvad denne måtte indeholde af værdier og trods at samtiden til tider føler den for tung - er vores skoler godt funderet og der er derfor god grund til at ønske alle med tilknytning til skolen tillykke med jubilæet.

Indlæg til Jubilæumsskrift

Af Borgmester Bo Andersen, Ringe Kommune

På vegne af Ringe Kommune vil jeg gerne ønske Ringe Fri- og Efterskole hjertelig tillykke med 125 års jubilæet.

Skolen har gennem en generation været med til at sætte sit præg på kommunen, og fra sin beskedne start på hjørnet af Søvej / Rolighedsvej, har skolen i dag vokset sig stor og stærk, og ikke mindst efterspurgt både på friskolesiden og på efterskolesiden.

Det er i dag ikke ualmindeligt, at forældre umiddelbart efter fødslen skriver deres barn op til friskolen, fordi man ønsker en mindre skole med tæt kontakt forældre og lærere imellem, men også fordi man for nogles vedkommende ønsker, at deres børns skolegang kommer til at foregå i den Grundtvig / Koldske ånd.

Også efterskolen har stor succes i disse år. Der er ventelister og skolen er i de senere år løbende blevet renoveret, så den i dag fremstår som en moderne og ind-

bydende skole, som både forældre og elever er glade for.

For kommunen har skolen stor betydning. Der er mange arbejdspladser på begge skoler og det at over 100 elever hvert år er ca. 9-10 måneder på skolen giver god lokal handel både fra eleverne, men også fra skolens side. Men Ringe Fri- og Efterskole er også i høj grad med til at danne billedet af en kommune med mange uddannelsesinstitutioner. Det tiltrækker kvalificeret arbejdskraft og dermed også mennesker, der har overskud og lyst til at præge debatten og lokalsamfundet.

Mange har gennem årene været engageret i politiske partier, foreninger m.v. Det er af meget stor betydning for lokalsamfundet.

Også på ledersiden har skolen stået stærkt, og uden at forklejne nogen, må vi vel konstatere, at én person især har været med til at gøre Ringe Fri- og Efterskole kendt, nemlig Gunnar Kjær. Hvor

man end kom i landet, i politiske foreninger, til konferencer eller lignende, så var han kendt og respekteret for sin måde at drive skole på, og for sine holdninger til etikken og til opdragelse af datidens unge mennesker.

Mange rundt i Danmark ser med glæde tilbage på de år, de har haft på Ringe Fri- og Efterskole, og vi ved også at mange gange kommer både 2. og 3. generation på skolen. Det vidner om tilhør og respekt for, hvad de tidligere generationer har lært og oplevet på skolen.

Jeg vil ønske Ringe Fri- og Efterskole al mulig held og lykke fremover. Begge skoleformer er vigtige også i fremtidens skolesystem, friskolen som et meget vigtigt og udfordrende alternativ til vore folkeskoler, og efterskolen som den skoleform, der danner overgangen mellem grundskolen og de videregående uddannelser, og som medvirker til at modne de

unge mennesker, så de kommer ud i voksenlivet som mere selvstændigt tænkende mennesker, der har været vant til at tage hensyn under deres daglige omgang med lærere og kammerater.

Til sidst en personlig hilsen om god vind og god arbejdslyst til forstander, personale, bestyrelse, forældrereds og forældre fra min kone Lis og undertegnede med tak for 10 års skolegang for vore 2 drenge på Ringe Friskole.

Familien Kjærs 22 år på skolen

Af Kirsten Kjær

De danske friskoler oplevede i 1960'erne en vanskelig tid. Der blev bygget store centralskoler i kommunerne, og små skoler blev nedlagt. Begejstringen og troen på de store skolers velsignelse gik dybt ind også i friskolekredsens forælderækker. Flere forældre tog deres børn ud af friskolerne og sendte dem til de store centralskoler. Forældrene mente sikkert, at de derved gav deres børn bedre muligheder for at klare sig i det videre skoleforløb.

I Ringe Friskole var børnetallet også faldet drastisk, så der i 1966 kun var 11 børn i friskolen. Samtidig var der på efterskolens sommerskole kun 13 piger.

I november 1965 meddelte Karl Hedemann, at han ønskede at trække sig tilbage til sommerferien.

Nogle havde åbenbart fået den opfattelse, at nu måtte skolen lukke, for fra gymnasieudvalget blev der sendt en anmodning om

at lade skolen overgå til gymnasium.

Bestyrelsen afslog naturligvis tilbuddet, og gik i stedet for i gang med at søge et nyt forstanderpar til Ringe Fri- og Efterskole.

Den 2. marts 1966 kom bestyrelsen for Ringe Fri- og Efterskole på besøg i Oure Friskole, hvor Gunnar og jeg var lederpar. De fortalte os, at de enstemmigt havde indstillet os til stillingen som forstanderpar for Ringe Fri- og Efterskole, og hvis vi ville sige ja til det, ville de bede os komme til generalforsamlingen d. 9. marts.

Det var en stor beslutning at tage. Kunne vi leve op til forgængernes personlighed og præstationer, og kunne vi være med til at vende nedgangen i tilslutning til fremgang?

Det var ikke uden betænkelighed, vi sagde ja, men Gunnars interesse og evner for undervisning lå hos unge mennesker. Desuden kunne han godt lide udfordringer

og var ikke bange for at kæmpe for at nå sine mål. Jeg var nok mere betænkelig – også på vore børns vegne. Vi kom fra en vel fungerende skole med stor opbakning i forældrekræden. Vi havde en god bolig, og børnene havde flere gode skolekammerater. Vi skulle nu flytte ind i en lille forstanderlejlighed uden selvstændigt køkken. Vore 4 børn skulle dele to små værelser, hvor der lige kunne stå et par køjesenge. De skulle sige farvel til deres skolekammerater og kun få meget få nye. Bestyrelsen lovede dog, at der, så snart det var muligt, skulle bygges en forstanderbolig.

Vi sagde ja til at komme til generalforsamlingen og blev enstemmigt valgt til at være forstanderpar for Ringe Fri- og Efterskole. På efterskolen havde der hidtil været 5 måneders kursese, men der var alt for få piger til sommerskolen. Gunnar averterede

derfor straks efter elever til 10 måneders skole, selv om nogle elever allerede var indmeldt til 5 måneders skole fra november.

Den 1. august flyttede familien Kjær til Ringe.

Sommerpigerne sluttede deres skoleophold til oktober. 1. september var nye elever begyndt, og til 1. november kom der elever, der var tilmeldt 5 måneders ophold. Men allerede fra 1967 var efterskolen fyldt med 10 måneders elever.

Skolen var efter dens tids forhold veludbygget, men vi savnede en opholdsstue til eleverne.

Elevværelserne var også lidt for små til, at der boede tre eller fire på hver, men skulle der bygges nye elevværelser, måtte der købes mere jord.

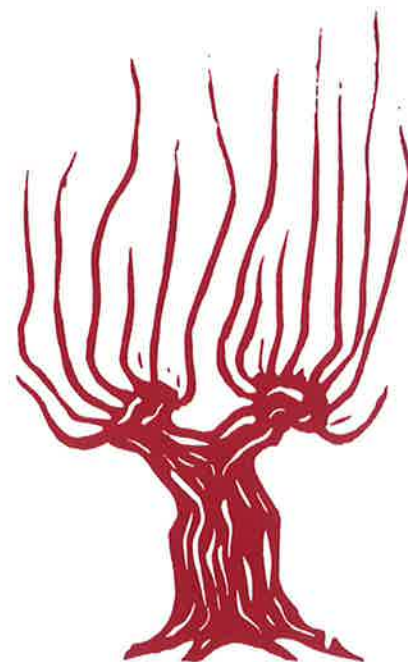
Bestyrelsen gik i gang med at få udarbejdet tegninger til en elevopholdsstue, der skulle bygges på siden af gymnastiksalen. Der kom også en forhandling i gang

med kommunen om mageskifte af jord, sådan at kommunen fik den gamle skole med jord, der hørte til, og en søgrund. Ringe Fri- og Efterskole fik til gengæld 1 ha. byggemoden jord vest for skolens grund.

I den gamle skole boede et lærerpar, Oda og Peder Sauer, der havde deres fleste undervisningstimer i friskolen. Skolen havde en ubebygget grund på Degnemarken, så der blev søgt om tilladelse til at bygge en lærerbolig der, til afløsning af lærerboligen i den gamle skole.

Indtil opholdsstuen kunne tages i brug, måtte eleverne nøjes med den lange gang foran skolestuerne. Der blev købt møbler, og vi kvindelige lærere syede gardiner til gangen og alle skolestuerne.

I 1967 blev kulfyret udskiftet med et oliefyr, og kulrummet og andre kælderrum blev indrettet til værksteder for metalsløjde, keramik og stoftryk. Værkstederne

blev brugt af både friskolens og efterskolens elever og i nogle år også af friskoleforældre.

Lærerboligen blev bygget, i november 1968 blev elevernes opholdsstue indviet, og i 1970 blev forstanderboligen indviet.

I den tidligere forstanderbolig blev der plads til en tiltrængt udvidelse af køkkenet, og der blev indrettet et kontor til forstanderen. Der var nemlig for første gang i skolens historie rykket en sekretær ind på kontoret. Birgit Aagaard blev skolens sekretær fra den 1.-9.-1969 til den 1.-4.-1997.

Skolen havde heller ikke haft pedel, men den 1.-11.-69 blev Kirstine og Sander Villadsen ansat. Sander Villadsen var skolens pedel indtil sin alt for tidlige død i 1986. Kirstine Villadsen fortsatte på skolen indtil 31.-12.-1993.

I 1970 blev der ansat en køkkenleder. Det var Solveig Bødker, og hun var køkkenleder indtil 1994. Der blev købt hus til køkkenlederen på Degnemarken. Jeg skulle dog stadigvæk have det overordnede ansvar for køkkenet med regnskab, madplan og ansættelse af personale.

Ansættelse af sekretær, pedel og køkkenleder var en stor lettelse for os. Det er tre vigtige stillinger på en skole.

Men hvor havde friskolen sin plads i alt dette?

I 1966 var der 11 børn i friskolen ved skoleårets slutning. Vi kom med 4 børn og en lærer med 2, så vi begyndte med 17 børn. Friskolebørnene delte de 5 klasseværelser med efterskoleeleverne, så de på skift brugte dem. På elevgangene boede tre unge ugifte lærere i hver et enkelt værelse. Da en af lærerne blev gift og flyttede fra skolen, blev hendes

værelse brugt til klasseværelse for friskolebørnene. Da elevernes opholdsstue blev bygget, blev den delt med to skydedøre, så to af stuerne kunne bruges til klasseværelser for friskolebørnene, og efter skoletid bruges af efterskoleeleverne. En overgang blev også et kælderværelse i den nye forstanderbolig brugt til klasseværelse.

Børnetallet voksede kun meget langsomt, men i 1969 blev der indmeldt 8 elever. Rundt i landet var man begyndt at oprette børnehaveklasser, og skolerne i Ringebym havde også oprettet børnehaveklasser. Bestyrelsen beslut-

tede, at vi også skulle forsøge med en børnehaveklasse. De små skoler i Espe, Gestelev og Heden havde ikke børnehaveklasser, så vi inviterede dem til at være med i børnehaveklassen uden at binde sig til at fortsætte i friskolen.

Der blev købt et træsommerhus, som Falck anbragte der, hvor pigebløjen nu ligger, og vi kunne så i 1970 begynde 13 børn og Ruth Håkonsen og Karen Knudsen til at tage sig af det pædagogiske på skift.

Der blev kun indskrevet 6 af børnene til 1. Klasse, men året efter var der igen 13 børn til børnehaveklassen.

Det stod efterhånden klart, at skulle friskolen overleve, måtte den have egne lokaler.

På generalforsamlingen i 1971 blev det bestemt, at der skulle opføres en skolepavillon til friskolen. Hvis der ikke kom børn nok, kunne den sælges igen. Der blev understreget fra forsamlingen, at det kun var bygningsmæssig, man ønskede at flytte friskolen ud. Man ønskede, at de to skoleformer skulle blive under samme ledelse.

I 1972 stod skolepavillonen med tre klasseværelser og toiletter færdig. Falcks kranbiler flyttede børnehaveklassen op ved siden af, så nu var hele friskolen samlet på et sted.

Gunnar og jeg blev enige om, at jeg skulle undervise i friskolen, mens han skulle bruge mest tid i efterskolen. Jeg ønskede dog ikke at blive den pædagogiske leder af friskolen, da jeg stadigvæk også havde nogle forpligtelser på efterskolen.

Oda og Peder Sauer var blevet afløst af Birthe og Frede Hansen, både i huset på Degnemarken og som lærerpar, der havde flest af deres undervisningstimer i friskolen. Frede Hansen blev nu

bedt om at være friskolens pædagogiske leder.

I 1973 blev der bygget en fløj til efterskolen. Der blev indrettet sløjdløkkale, skolekøkken og en stor skolestue, hvor alle elever kunne være til morgensang og foredrag, og der blev indrettet bibliotek i lokalet. Skolestuen, der tidligere havde været brugt til det, blev indrettet til fysiklokale.

Fysikundervisningen havde indtil da foregået ved hjælp af materiale fra fire fysikkasser. Også friskolen benyttede skolekøkkenet, sløjdsalen og fysiklokalet.

I 1974 var en ny pigefløj færdig, og man gik i gang med en gennemgribende restaurering af den gamle elevfløj.

Elevtallet i friskolen blev ved med at stige, selv om vi tillod os den flothed kun at have 15 børn i hver klasse. Da friskolen i 1975 kunne fejre 100-års jubilæum, var børnetallet steget til 74. Det gav pladsmangel, så i oktober 1975 blev friskolen udvidet med en tilbygning indeholdende 4 klasseværelser, - nye toiletter, depot og lærerværelse. Denne gang turde vi godt bygge med røde mursten. Senere blev der også sat mursten omkring den

første bygning. Sommerhuset blev nu solgt, og børnehaveklassen flyttede ind i den største skolestue.

I 1980 var der 95 elever i friskolen, og nogle forældre foreslog, at man overvejede en overbygning med 8. og 9. Klasse. Flertallet mente dog, at det var gavnligt for børnene med et skoleskift efter 7. klasse.

Birthe og Frede Hansen rejste i 1981 fra skolen for at blive ledere af Landsgrav Friskole. Søren Møller Hansen overtog derefter posten som friskolens pædagogiske leder.

Skolen købte i 1981 en gård på Hestehavevej med tilhørende 2 ha. jord og skov. I bygningerne blev indrettet værksteder til motorlære, keramik, sløjd og andet. Stuehuset blev indrettet til lærerbolig. Også friskolen kunne bruge gården f. eks. til emnedage.

I 1982 blev en ny foredragssal bygget i forlængelse af opholdsstuen, og i 1983 stod den nye gymnastiksal med garderobe, omklædnings- og baderum færdig. Der blev indrettet opholdsstue i etagen oven over omklædningsrummene. Der var også en

opholdsstue i pigefløjen, så nu blev den første opholdsstue indrettet til spisestue.

Der var igen blevet for lidt plads i friskolen, så i 1984 blev bygnin-
gerne udvidet med et klasse-
værelse, et nyt lærerværelse og et
stort rum, hvor alle kunne være
til morgensang, og der kunne
være plads til musikundervisning
og alle instrumenterne.

Efterskolen kunne i 1986 fejre
100-års jubilæum. Der var da
105 elever i efterskolen og 113
børn i friskolen.

Gunnar og jeg gik på pension i
1988. Vi kunne tænke tilbage på
22 travle, men gode år. Ikke
mindst var vi taknemlige for, at
der alle årene havde været et godt
samarbejde mellem lærerne, sko-
lens ansatte, forældrekredsen og
bestyrelsen, og at der altid var
enighed om skolens grundlag.

Jeg håber, at der også i 200-året
for Ringe Friskoles oprettelse må
være en grundtvig-koldsk frisko-
le i Ringe, og at den stadig kan
synge friskolens sang om skolen,
skrevet af Grundtvig til dronning
Caroline Amalies asylskole for
børn i 1841. Sangen har bl. a.
disse vers:

*Der skinner en sol i lys og løn.
Hvor ånd har mund og mæle;
Som fugle små, når skoven er grøn,
Da kvidre barnesjæle.*

*Luk op i en lykkelig stund
Dig for guds ord, hvert øre!
Og luk dig op, du folkemund,
Med ord, som du kan føre!*

*Ja, tal nu sandt om småt og stort,
Og jævnt om alt det høje!
Thi godt er alt, hvad gud har gjort,
Og klart er barnets øje.*

Ringe Fri- og Efterskole 1990-2000

Af forstander Finn Larsen

At tiltræde som forstander på Ringe Fri- & Efterskole den 1. januar 1990 var en begivenhed, der gav anledning til mange tanker og overvejelser. Først og fremmest følelsen af at have fået overdraget et meget stort ansvar fyldte meget. Skønt jeg havde vænnet mig til tanken gennem 3 måneder, og skønt jeg allerede befandt mig i et lederjob, var det alligevel først, da jeg trådte indenfor døren, det gik op for mig, at dette var noget særligt, og at der på dette sted var blevet ydet en kæmpe indsats af tidligere ledere og lærere. Alene den kendsgerning at skolens første 4 forstandere tilsammen dækkede en periode på 113 år fortalte noget om kontinuitet, traditioner og ikke mindst forventninger. Alle 4 forstandere havde haft stor betydning for skolen og dens gode renommé rundt om i landet. Nogle havde været meget udadvendte og andre havde lagt det

meste af deres energi indadtil. Denne vekselvirkning var måske en af grundene til at skolen stod så stærkt i det danske fri- og efterskolelandskab.

Tvivlen om hvorvidt, jeg også var i stand til at tilføre skolen noget og vedligeholde dens gode renommé fyldte meget. Tiltag og tanker som på mange andre skoler ville have været bemærkelsesværdige og gode, kunne man frygte i bedste fald blot ville være selvfølgeligheder her på skolen.

Kirsten og Gunnar Kjær, som havde været forstanderpar fra 1966 og frem til sommeren 1988 skrev et opmuntrende brev til mig kort tid efter min tiltræden. Heri fortalte de om, hvilke følelser de havde stået med i 1966. Det var præcis den samme følelse af utilstrækkelighed over for denne store stolte skole, men samtidig gav de deres fulde opbakning – gennem mange opmuntrende bemærkninger – til at tage fat om

opgaven, og fortalte, at de troede fuldt og helt på mine muligheder for at fylde pladsen ud. Gunnar Kjær blev i de følgende år en hyppig gæst på kontoret, hvor vi fik mange gode samtaler og erfaringsudvekslinger.

Men med til billedet af skolen som den »store og stolte kæmpe« hører også, at det på daværende tidspunkt var en »såret« kæmpe. Det var et tidstypisk tegn omkring 1990, når man skiftede

forstander på en skole, hvor forstanderen havde været i mange år, at man ikke var opmærksom på, hvor meget der var sket i samfundet siden sidste lederskifte og at nye tider kræver nye ledelsesformer og nye traditioner. Alt for mange skoler fik sig ikke forberedt på dette skift, og forventninger fra ny forstander, medarbejdere og bestyrelse var ofte forskellige, og mange konflikter opstod rundt om på landets friskoler og efterskoler på grund af manglende dialog om forventninger til hinanden. Konsekvensen var som oftest, at den nye forstander måtte fratræde sin stilling igen inden for det første år.

Dette skete desværre også på Ringe Fri- & Efterskole. Konflik-

ten stak dybere end til at den nye forstander måtte forlade skolen. Skolekreds og bestyrelse stod delte omkring denne beslutning, og mange forlod skolekredsen efter dette.

En ny bestyrelse stod sammen med medarbejderne foran den store opgave at få defineret, hvordan skolen skulle ledes fremover, samt at finde frem til den person, man fandt var i stand til dette.

Grundlaget for skolen stod stadig fast, men foran os lå arbejdet med at få indført en helt ny samarbejdsstruktur – og kultur. Det er et stort arbejde at få gjort op med årelange vaner og kutymer, men hele medarbejdergruppen var indstillet på, at man sammen skulle yde denne store ekstraind-

sats, selv om man var klar over, processen ville tage tid.

Nu kan vi se tilbage på den tid og konstatere, at processen lykkedes. Efter nogle år, hvor mange kræfter gik med at arbejde med struktur og organisation, er der opstået mange nye pædagogiske tiltag siden. Mange roser tilfaldet lærerne på både fri- og efterskolen for at tage sig meget af børnene og de unge på det personlige plan og for at undervise på et højt fagligt niveau. Tidens tendenser med at søge på friskole og efterskole sammenholdt med den seriøse indstilling fra medarbejdergruppen har en høj del af ansvaret for at begge skoleformer her i det nye årtusinde har lange ventelister og et elevtal på 110 på efterskolen og 140 på friskolen.

Livstræet - gymnasternes sang

Musik: Hans Holm

Tekst: Erik Lindeberg

Swing

1. Der er så me-get, der kan tryk-ke, gø-re da-gen trist og
grå. Se de folk, der u-den lyk-ke ba-re
går og går i stå. Lad dem le-ge i livs-træ-ets kro-ne,
lad dem fo-le, at li-vet er stort, lad dem sku-e de
blå bo-ri-son-ter og bim-mel-buæl-vin-gens port.

Byggeforandringer i perioden 1990-2000

Af forstander Finn Larsen

Ved min tiltræden i vinteren 1990 oplever vi en meget mild, men også meget regnfuld vinter og det afsløres, at de to sydvendte gavle fra skolebygningen fra 1955 ikke længere kan holde vandet ude, hvorefter vi bygger to nye gavle. I 1991 tager vi fat på badeværelserne på den lange drengegang på øverste etage, og vi konstaterer samtidigt, at det er tiden at få bygget yderligere et hus med elevværelser for at give eleverne bedre plads. Så vi påbegynder byggeriet af »Høje Nord«, som står færdigt i 1992.

Herefter påbegynder vi renovering og ombygning af lange drengegang, så den skal rumme 24 elever i stedet for de daværende 37. Denne ombygning står færdig i foråret 1993.

Kort efter min tiltræden beslutter vi sammen med bestyrelsen at friskolen skal etablere en skolefritidsordning. Denne starter op i de eksisterende lokaler i somme-

ren 1990. Vi budgetterede med højst 25 elever, men måtte løbende revidere dette tal og finder det derfor nødvendigt at bygge et hus til skolefritidsordningen. Ved indvielsen af dette hus i 1993 er elevtallet i skolefritidsordningen oppe på 63.

I starten af 1994 foretager vi en midlertidig modernisering af spisesalen med nye gardiner og nye farver. Endelig tager vi på efterskolen beslutning om etablering af nyt lærerværelse og ombygning af lille drengegang. Det tidligere lærerværelse bliver nu til en

1992 - »Høje Nord«, 1. del

1996 - Fysiklokale

1997 - Sløjdlokale

1993 - Skolefritidsordning

opholdstue for elever, og lærerværelset kommer op i den tidligere opholdsstue ud for lille drengegang. Her etablerer vi lærerværelse med bogdepot, kopirum, møderum og opholdsrum.

I 1995 bliver det tiden for en række småprojekter, som har stået for tur et stykke tid: reovering af

hjemkundskabslokalet og formningslokalet, ny gulvbelægning på undervisningsgangen og i klasselokalerne og ny tagdækning på forstanderboligen. Endelig udskifter vi al gulvbelægning på de 24 pigeværelser i Asgård og Midgård.

1996 bliver året hvor vi bygger et

nyt og fuldt moderne fysiklokale. 1997 sælger vi gården på Hestehavevej og bygger nye lokaler i det eksisterende sløjdlokale samt 8'eren og det lille klasselokale med glasfacaden. Det udvendige erstattes med mursten i stedet for trækonstruktionen. På loftet etableres lagerrum til træ.

1998 - Bålplads

1997 - Lærerværelse

1997 - Overdækket gård

På friskolen bygges det meste af »lille gang« om, så skolefritidsordningen får bedre lokaler og børnehaveklassen igen får sit eget. Et nyt lærerværelse bygges efter samme ide som på efterskolen i 1994. Den øverste del af legepladsen bliver til et flisebelagt gårdrum, hvoraf en del bliver overdækket. Endelig beslutter vi

at færdiggøre bygningen af Høje Nord del 2, som kommer til at indeholde klasselokaler, musiklokale og opholdsarealer.

Et stykke henne i efteråret beslutter vi at renovere alle drengeværelserne i Syden og Hyblen. I 1998 holder vi os til et par mindre projekter som skolens to kontorer, der bliver moderniseret og

nyt EDB udstyr indkøbes. Køkkenet moderniseres og males. Ny stor bålplads etableres i gårdrummet.

I 1999 anlægges ny parkeringsplads ved friskolen.

Derudover er der løbende blevet udskiftet skolemøbler, gardiner, samt sørget for almindelig vedligeholdelse som udvendig maling

1997 - »Høje Nord«, 2. del

m.v., samt foretaget mindre projekter som bygning af nyt cykelskur til alle efterskolens 110 elever.

I 1998 og 1999 går meget af tiden med at planlægge det næste store projekt, vi ønsker at gennemføre: En idrætshal med håndboldbane, badmintonbaner, basketballbaner, volleyballbaner, springgrav og tilskuerpladser. Belægningsprocenten på vores nuværende hal er så stor, at det er svært ikke at komme i vejen for hinanden. I den nye hal vil der også blive etableret undervisningslokaler, som skal indrettes til et spændende drama / musik / opholdslokale.

De sidste par år er selvfølgelig også gået med at opspare mest muligt, så vi ikke forøger vores gæld væsentligt ved at bygge hallen. Det har været et gennemgående princip de sidste 10 år, at vi først bygger, når vi har penge til det. Undtagelsen er bygningen af første etape ved Høje Nord hvor vi fik del i nogle af de sidste statslånspenge, som blev delt ud. Vi mener således, at vi i dag har en skole, der er meget præsentabel og indbydende. Vi hører da også ofte dette som en af begrundelserne, når der bliver meldt elever ind. At det har kunnet lade sig gøre at bygge så meget uden at forgælde skolen yderligere

skyldes enighed blandt bestyrelse, ledelse og medarbejdere om at gennemføre en god og stram økonomistyring, som netop giver os friheden og muligheden for at realisere vores ønsker, uden at det går ud over hverdagen.

Men forudsætningen for at det kan lade sig gøre i den udstrækning, der her er tale om, er selvfølgelig at skolen er fyldt med elever hele tiden. Det kræver - ud over den gode og moderne bygningsmasse - at der tilbydes undervisning og samvær af høj kvalitet.

De kombinerede fri- og efterskoler

Af Arne Kristiansen, konsulent for Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler

Landets 15 - 20 kombinerede fri- og efterskoler udgør set ud fra en pædagogisk og nøgtern synsvinkel en lidt besynderlig skoleform. Det har flere årsager: Eleverne på skolerne rækker fra børnehaveklassens 5½-årige til efterskolens 17-, 18- måske 19-årige. Friskolens elever kommer om morgenen og går hjem igen ved middagstid eller først på eftermiddagen – måske går de over i SFO'en. Efterskolens elever bor alle på skolen, og de er der både hverdag og søndag. Vi taler altså om en skoleform, hvor det kan synes svært at skabe sammenhæng i hverdagen for eleverne og vel også for lærerne. Sikkert er det da også, at der i dag ikke med pædagogiske begrundelser oprettes kombinerede fri- og efterskoler. Skoleformen med de 15-20 kombinerede fri- og efterskoler har derfor tilsyneladende en tradition og en historie, som betinger skoleformen, som vi kender den i dag.

Oprindelsen

Friskolens oprindelse skal jeg ikke komme nærmere ind på her - kun følgende: Den har rødder langt tilbage i historien - i det danske folks kulturhistorie såvel som skolehistorie. Friskolen har basis i de gudelige bevægelser i landet i begyndelsen af 1800-tallet. Den har baggrund blandt de stærke jyder, der i første halvdel af 1800-tallet protesterede mod den centralt styrede kristendomsindlæring. De stærke jyder havde et stærkt ønske om selv at tage vare på deres børns åndelige opdragelse og udvikling. De kæmpede for deres synspunkter imod statsmagten og betalte de omkostninger, det krævede. Friskolen har selvfølgelig også stærke rødder i den fortælletradition, Kristen Kold anvendte som huslærer og senere som skolemand. Efterskolens rødder kan også findes flere steder. Nogle af dem findes i de såkaldte Kongeåskoler, som opstod nord for Kongeå-

grænsen i perioden fra ca. 1880 til første verdenskrig - en stor del af den periode, hvor Sønderjylland var tysk område og i de år, hvor styret i Kiel satte alle kræfter ind på at fortyske de dansksindede i Nord- og Sydslesvig. De dansk-sindede forældre ville sikre de unge en ballast af dansk sprog og kultur, og der oprettedes skoler tværs over Sønderjylland, hvortil de sendte deres børn, når de var gamle nok til det (14 - 18 år), og hvor undervisningen som hovedelementer havde dansk, litteratur, sang og fortælling af danmarkshistorien. De unge boede naturligvis på skolerne.

Efterskolens rødder kan også findes i forlængelse af den højskoletradition, der skabtes af Kristen Kold i Ryslinge, i Dalby og i Dalum. En af de allertidligste efterskoler oprettedes i tilknytning til Povlsen Dals højskole i Øster Jølby på Mors. (Povlsen Dal var først elev og siden lærer hos Kristen Kold).

Kristen Kold er stadig i de fleste efterskolefolks øjne manden, der skabte efterskolepædagogikken. På husmandsstedet på Ryslinge mark kom de unge mænd - drenge - fra omegnen. De boede på skolen, hjalp til med de praktiske gøremål i det daglige og fik deres livs oplevelse ved at høre Kristen Kold fortælle for dem og høre hans samtaler med de voksne elever, der kom på skolen.

Mange af de eksisterende efterskoler kan i deres forhistorie se tilbage på en fortid som højskoler. Enten som kombinerede høj- og efterskoler, hvor »gøgeungen« - efterskolen - efterhånden er vokset sig stor på højskolens bekostning og hvor søgningen til højskolen efterhånden svandt ind, så den lukkede og efterskolen nu står ene tilbage (Nørre Nisum og Unge Hjem til eksempel) eller hvor højskoledriften er stoppet og skolen overgået til efterskole: Vejstrup, Nordfyn, Tommerup og mange flere eksempler kunne nævnes.

Endelig slog efterskolen rødder i mange af de friskoler og folkeskoler, hvor læreren samlede egnens unge til undervisning efter det obligatoriske skoleforløb

på 7 år. Det skete bl.a. i Ringe og det skete på »min« skole i Sdr. Nærå. Mange af disse skoler eksisterer fortsat - ca. 15 i tallet. Mange andre efterskoler med denne fortid eksisterer nu uden friskole. Bernstorffsminde og Nørre Åby kan være et par eksempler fra Fyn.

Ser vi på friskoleformen og efterskoleformen organisatorisk, har efterskolen sin fortid i friskolen. Efterskolens interesser blev i de første ca. 20 år af skoleformens historie frem til 1908 varetaget af bestyrelsen for Dansk Friskoleforening. De første bestyrelser i det, der nu er Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler, havde et stærkt islæt af ledere fra kombinerede fri- og efterskoler og gennem mange år har de to foreninger haft formænd og bestyrelsesmedlemmer fra de kombinerede skoler. Der har været og er folk på disse skoler, som har interesse og overskud til at engagere sig i arbejdet for skoleformerne udadtil - Laurs Rasmussen fra Ringe, Olaf Nielsen fra Nørre Aaby og P.J. Skriver fra Glamsbjerg er storartede eksempler herpå. Mange andre kunne nævnes - også aktuelle - men lad det blive ved disse tre fra det fynske.

Mine »egne« skoler

Mit eget kendskab til en kombineret fri- og efterskole rækker tilbage til april 1943, hvor jeg begyndte i 1. klasse på Sdr. Nærå Fri- og Efterskole. På det tidspunkt var efterskoleeleverne fra vinteren 1942/43 netop rejst hjem, så vi var kun 65 - 70 børn på skolen fordelt i fire klasser, hvoraf de tre ældste hver bestod af to årgange. Det var en dejlig overskuelig skole med lederparret (Petersen og Grethe) og et par lærere (Bach og Margrethe) tilknyttet.

Vi beskæftigede os meget med dansk fordelt på læsning, skrivning, diktat. Diktaten afvekslede efterhånden som vi blev ældre med genfortælling og mere fri stilskrivning. Vi havde regning, sang og historie fordelt på danmarkshistorie og bibelhistorie. I skoletasken var der en læsebog, en regnebog og noget at skrive på. Skifertavlen blev indført igen under krigen på grund af mangel på papir. Den fysiske træning blev tilgodeset i gymnastiktimerne. Kreativiteten blev plejet lidt spartansk med tegning af modeller og - på et ret sent tidspunkt i min skoletid - suppleret med sløjf

(husflidsskole) for drengene og skolekøkken for pigerne.

På det tidspunkt spekulerede vi børn ikke meget på om en skole var stor eller lille. Vore forældre havde valgt skole til os. Valget skete på min hjemegn mellem to friskoler og sognets folkeskole. Der var fuld opbakning fra hjemmene til skolen og til lærerne – uanset valg. Ingen bedrevidende spørgsmål fra forældrene. Min far sagde: »Hvis du kommer hjem og har fået 'en på kassen' i skolen, får du en til herhjemme«. (Det viste sig i øvrigt, at konsekvensen ikke var til stede, den ene gang, der var lejlighed til at vise den).

Tidligere formand for Dansk Friskoleforening, Margarethe Balle-Petersen, udtalte på et tidspunkt – citeret efter hukommelsen: »En god friskolekreds er kendetegnet ved, at forældrene har andet at være fælles om end skolen« – klogt og rigtigt sagt. I min skoletid var forældrene også fælles om deres kristendom – de var stort set alle medlemmer af den samme valgmenighed. Det, der var rigtigt og forkert derhjemme, var det samme som var rigtigt og forkert i skolen og i kirken. Det gav sam-

menhæng i tilværelsen.

Hvert år til november dukkede efterskoleeleverne op. Det så vi friskolebørn ikke frem til med den store lyst. De var store, fyldte meget og tog noget af lærernes tid fra os. Der kom også nye lærere til, som var på skolen vinteren igennem. Det gav os kendskab til en længere række lærere – nok også en række længere end egentlig nødvendigt, men skolen i Sdr. Nærå var nok set i bakspejlet præget af et vist gennemtræk af lærere.

Efter syv år i friskolen og et halvt år derhjemme som medhjælper skulle jeg på efterskole. Det blev igen Sdr. Nærå. Vi var 40 elever. 20 drenge og 20 piger. Halvdelen boede på skolen – resten boede så tæt ved skolen, at de kunne bo hjemme. Mit syn på efterskoleelever forandrede sig. Nu var jeg selv en af dem. Drengene kunne man snakke med og pigerne var interessante. Det at bo på skolen var en rent praktisk foranstaltning for mange af mine kammerater – de havde for langt hjem. Vi havde stort set de samme fag som i friskolen, og det var de samme ting, der var rigtige og forkerte. Efter krigen dukkede engelsk op

som skolefag i friskolen. Det var også fag i efterskolen. Tysk snakkede man ikke i perioden lige efter krigen, så det var ikke aktuelt. Eftermiddagene fra 15 – 18 gik med en slags teknisk tegning og sløjd for drengene og håndgerning og skolekøkken for pigerne. I dag er samværet mellem elever og lærere en særdeles væsentlig del af et efterskoleophold. Det var det ikke dengang – i hvert fald ikke målrettet fra skolens side. Man skulle være der, og der boede en mandlig og en kvindelig lærer på elevgangen til at holde ro og orden om natten.

Mit kendskab til den kombinerede fri- og efterskole sluttede i første omgang ved udgangen af marts 1951. Det fornyedes august 1966, hvor jeg blev ansat som lærer på en kombineret fri- og efterskole: Glamsbjerg. Der var i øvrigt flere elementer i kombinationen i Glamsbjerg: En børnehaveklasse, en tre-årig realafdeling og et to-årigt realkursus. Efterskolen druknede lidt i dette sammensurium, men efterhånden som realeksamen forsvandt, fik efterskolen mere og mere plads.

Udviklingen i friskolerne

Der var en meget stor forskel på de(n) friskole(r), jeg kendte fra min barndom og den friskole, jeg lærte at kende i Glamsbjerg. Der var et umiskendeligt stationsby-realskolepræg over skolen. Friskolen i Glamsbjerg havde i 60'erne få børn i de mindste årgange. Der kom flere og flere til i 5., 6. og 7. klasse. De skulle til Glamsbjerg for at få en realeksamen. Mit skift som lærer fra en folkeskole på Sydøstfyn til Glamsbjerg friskole i 1966 forekom ikke særligt stort. Jeg fik lært, at friskoler er mange ting.

Jeg kunne dog genkende et element fra min egen skoletid: Det tæt pakkede lokale hvor alle elever samledes til fælles morgensang. Det kneb mere at genfinde skolestørrelsen. Der var 10 klasser i Glamsbjerg – altså ca. 180 børn. Skolen i Sdr. Nærå er også vokset, så der nu er ca. 170 børn og et noget større antal lærere.

Udviklingen i efterskolen

Efterskolen som begyndte i Glamsbjerg fulgte i 1966 delvis skoleåret, begyndte i august og sluttede efter 8 måneder til april. I løbet af få år udvidedes dette

dog til 10 måneder. I løbet af de samme få år skiftede eleverne også karakter. Det skete med prøvernes indførelse i slutningen af 60'erne. Man kunne ikke tage en realeksamen på en efterskole. Derfor blev halvdelen af Danmarks ungdom i praksis udelukket fra efterskolen. Det var også i den periode, at den myte dannedes, som fortalte, at efterskoleelever var elever, der ikke kunne være hjemme, fordi de ikke kunne opføre sig ordentligt. Og noget var der om det. Hvis man som lærer forventede, at eleverne var optaget af at lære de samme ting og på samme måde, som dem, der skulle have en realeksamen, blev man slemt skuffet. Dette forhold rettedes der op på med folkeskoleloven fra 1975. Den afskaffede realeksamen og lavede en 9-årig enhedsskole. Denne enhedsskole kom samtidig til efterskolen.

Der er selvfølgelig sket en ændring i efterskolens egentlige skoleindhold i perioden fra før 1967, hvor efterskolerne fik adgang til at holde prøver, og til nu. Prøverne påvirker – uanset om man vil det eller ej – undervisningen og indholdet i undervisningen og de påvirker hold-

ningerne eleverne imellem. Det er imidlertid ikke så meget på dette rent skole-indlæringsmæssige felt, efterskolen har haft sin mest betydende udvikling. Den er sket i kraft af skolernes efterhånden obligatoriske indretning som kostskole.

I årene efter min egen efterskole-tid for 50 år siden blev det mere og mere almindeligt, at eleverne boede på skolerne. I 1960'erne var det så almindeligt, at der i efterskoleloven fra 1967 kom til at stå, at efterskolerne skal indrettes som kostskoler, men kan optage hjemmeboende elever til undervisning og samvær. Ved den seneste lovændring i 1994 er der strammet så meget på dette felt, at en efterskoleelev kun kan bo hjemme efter ministeriets dispensation. Denne udvikling har nok sin baggrund i flere forhold.

Størrelsesmæssigt er efterskolen også vokset. Skolen i Glamsbjerg er vokset fra ca. 40 til ca. 80 elever og min »gamle efterskole« i Sdr. Nærå er vokset fra 40 i 1950 til ca. 100 i dag.

Kostskoleformen

For 50 år siden flyttede de unge

på landet hjemmefra allerede efter de obligatoriske 7 år i folkeskolen. De skulle ud at tjene - drenge på gårdene eller som lærlinge i håndværk og handel - pigerne kom i huset - og et mindretal kom i lære. I byerne var der større adgang til skolegang, så det blev mellem skole eller fri mellem og dermed 8 - 9 år i skole. Mulighederne for at komme ud at tjene og få tidlige lærepladser mindskedes med den øgede teknificering op gennem 50-erne og 60-erne og øgede kravene til teoretisk baggrund. De betød, at børnene blev længere hjemme. Det kan give anledning til problemer. De unge er i 14 - 16 års alderen i færd med at gøre sig fri af hjemmets naturlige autoritet, og det kan give nogle ganske naturlige konflikter - de kommer i puberteten.

Her er efterskolen en udmærket lynafleder. I takt med at eleverne i større og større antal har søgt om at bo på skolerne har skolerne set en mulighed i at udnytte dette forhold pædagogisk - godt hjulpet på vej af ungdomsoprøret i slutningen af 60'erne og en fremsynet administration fra ministeriets side. Nu er det, der i

min efterskoletid var en praktisk foranstaltning, blevet til efterskolens bedste kort i det pædagogiske spil. Selvfølgelig har de fleste lærere en naturlig interesse i at viderebringe en skolefaglig viden - vi har jo altid selv været interesseret i denne (ret indsnævrede) form for viden - både som elever en gang, i løbet af uddannelsen og siden hen som lærere. Havde vi som børn ikke fundet os til rette i den danske boglige skoletradition, havde vi nok ikke valgt at blive lærere.

Ser vi derimod efterskolens opgaver i et lidt videre perspektiv, vil man kunne erkende, at kostskoleformen har de optimale muligheder for at give eleverne de bedste vilkår for at forme deres hele tilværelse. Vi har som borgere i et demokratisk samfund en forpligtelse over for det fællesskab, vi ved tilværelsens myriader af tilfældigheder er landet midt i: Vi er udstyret med en familie, vi indgår i en social sammenhæng uden for familien: venner, kolleger, klubkammerater osv. Vi bor tilfældigvis i Danmark med et folkestyre, der dækker landet som helhed, det dækker amterne og videre ned i de mindre sammen-

hænge i kommuner og sogne. Vi har en kultur, et sprog, et åndsliv og en historie fælles med alle de andre, som bor i landet. Vi har et ansvar for, at dette fællesskab fungerer, vi kan ikke melde os ud af det - vi har med et lidt stort ord et skæbnefællesskab. Efterskolen er et godt billede på denne omstændighed: Eleverne er ved en tilfældighed kommet på den samme skole, hvor de skal bo sammen i en - godt nok - afgrænset periode. Vi har eleverne i den fase i deres tilværelse, hvor de er i færd med at udvikle deres personlighed og få formet deres karaktertræk - de er i færd med at skabe deres identitet. Den pædagogiske virksomhed for at hjælpe eleverne i denne proces og lære dem, hvad det vil sige at være en del af et forpligtende fællesskab udvikler sig bedst i kostskoleformen - om aftenerne, i weekendene - og i mindre grad i undervisningen. De kan få prøvet at træffe nogle valg og fastholdes på deres valg. De kan opleve, at deres valg og afgørelser betyder noget for andre, og at andres valg og afgørelser betyder noget for dem selv. Selvfølgelig kan undervisning og kostskolepædagogik

supplere hinanden også på dette vigtige felt (det er bl.a. derfor en efterskolelærer ikke kan være udelukkende underviser eller udelukkende kostskolelærer - man er altid begge dele), men det er kostskolepædagogikken der virkelig trækker. Det er derfor, der skal arbejdes bevidst med den - at arbejde med det fundamentale i efterskolen hele dagen - hele døgnet - hele ugen - holde på eleverne i weekenderne. Det er min teori, at lige så vel som forstanderens fællestimer om morgenen er vigtige og derfor obligatoriske, så er det liv, der udspiller sig uden for forstanderens fællestimer - og alle de andre timer med - lige så vigtigt - mindst - og derfor er der fuldt belæg for at gøre kostskoledeltagelsen obligatorisk - også i en lang række weekender.

Hva' så?

Den udvikling, der er sket i efterskolepædagogikken de seneste 25 - 30 år, og som jeg har søgt kort at skitsere ovenfor, har gjort, at lighederne og sammenhængen mellem det, der foregik i min friskoletid og det der foregik i min efterskoletid, ikke eksisterer læn-

gere i den form. Denne udvikling er forstærket af væksten i skolerens størrelse. Derfor ser man også flere og flere kombinerede skoler udforme deres skole, så der er en gruppe fortrinsvis friskolelærere og en gruppe fortrinsvis efterskolelærere. På en del skoler er man enten kun det ene eller kun det andet. Man praktiserer også på nogle af de kombinerede skoler to daglige ledere: En leder af friskolen og en leder af efterskolen. Man har på mange skoler adskilt bygningerne, så friskolen har et eget sæt bygninger og efterskolen et andet - måske endda med en vis geo-

grafisk distance. Kun nogle faglokaler og hallen bruges af begge afdelinger. De eksisterende kombinerede fri- og efterskoler har taget - eller er ved at tage - konsekvensen af udviklingen i efterskolepædagogikken. Det er derfor jeg tror, at der næppe bliver flere skoler af denne kategori. De har en plads i dansk skolehistorie, i dansk friskolehistorie og i dansk efterskolehistorie, og de eksisterende skoler har et stærkt fundament i deres egen historie og tradition, som er godt at bygge videre på i deres videre udvikling.

»... men jeg glemmer det aldrig!«

Af Anders Walther Carlsson, tidligere lærer

Jeg er blevet bedt om at skrive lidt om, hvordan jeg ser på R.E., efterskolerne og højskolerne her på tærskelen til det nye århundrede. Sådan omtrent blev det sagt. Og det er ellers lidt af en opgave. For hvor skal man fange an - og hvad skal man gribe og tage fat i?

Og så kan jeg ikke begynde med at skrive fra mit efterskole-eksil om netop R.E., uden allerførst at sige tak for de dejlige år, jeg fik lov til at være en del af R.E. Tak for alle de gode bånd, jeg fik mulighed for at knytte - både til alle jer, der stadig er på skolen, og til alle jer, der - ligesom jeg - har taget fat på nye afsnit i livet. Tak for alt dét, der for altid vil knytte mig til Ringe - som pant på, at årene på R.E. er blevet meget afgørende i mit liv. Jeg vil da hele tiden synes, at R.E. er »min skole«. Så det vil altid være sådan, at R.E.'s videre skæbne vil lægge

mig meget på sinde. Og min lykønskning med jubilæet må derfor være ledsaget af et ønske om, at R.E. også i tiden, der kommer, vil blive til stor glæde og rigdom for mange, mange unge mennesker.

Og så vil jeg ikke desto mindre tage mit udgangspunkt et andet sted: nemlig i en undren over, at højskolerne i disse år må kæmpe en brav kamp for at begrunde sig selv. Så den uvidende omverden dog kan se højskolernes berettigelse. Så det derfor gælder om at sælge højskoleidéen - når nu den idé ikke vokser ud af en selvfølgelig og naturlig sammenhæng med dét liv, vi hver især os sammen lever i hverdagen. For nu spørger man på højskolerne om, hvordan man undgår at blive isolerede fra det store stygge samfund - hvor man før i tiden i det mindste spurgte om, hvordan højskolerne kunne være med til

at præge samfundet og bygge det op. Og der er for mig at se en verden til forskel.

Og man kunne da spørge sig selv: om højskolernes anliggende nødvendigvis kun kan varetages af højskolerne inden for deres rammer. Og hvis ikke, så ville næste spørgsmål vel være: om - og i givet fald hvordan dét egentlige anliggende så kunne tages op i flere andre sammenhænge. Så det vel efterhånden ikke er afgørende, om højskolerne i deres nuværende form overlever - men mere er et spørgsmål om, hvordan vi holder fast ved højskolens anliggende. Så dét anliggende ikke bare overlever, men bliver i stand til et bidrag med frugtbare indsigter, når morgendagens verden skal formes. Og det synes jeg er vigtigt! For her kommer efterskolerne ind i billedet. Med fuld kraft og styrke. Efterskolerne har nemlig en tæt-

tere forbindelse og reference til dét samfund, der omgiver dem - set i forhold til højskolerne. Dét er de nye vilkår. Og det kan vel næppe være nogen hemmelighed, at efterskolerne vader i succes for tiden. Det er der en grund til - eller måske rettere mange grunde til. Dén grund jeg har i tankerne, er netop, at efterskolerne befinder sig lige dér - i dét brydningsfelt, hvor højskolerne førhen befandt sig, nemlig i brydningsfeltet for de unge fra deres skoleliv til det videre voksne liv. Med en tæt tilknytning til verden »derude«. Der står derfor ikke store sværds slag om kompetencer og indlemmelse i det øvrige uddannelsessystem. Men højskolerne risikerer - uden at de selv kan gøre noget som helst for at forhindre det - i højere grad end før at blive rangeret ud på et sidespor. Og kommer ind i de unges liv en postgang for sent. Og står sig bedst ved at se dét i øjnene - og måske på den måde blive bedre til at fokusere på, hvilke muligheder skolerne på de vilkår har at præge samfundet med.

Men hvad er da højskolens - og dermed altså også efterskolernes

- anliggende? Hvad er de frie skolers enestående opgave og mulighed i samfundet - en opgave, som umuligt kan erstattes af andre? Ja, det er et stort spørgsmål, som kræver tid og plads - men her blot nogle få ord: at tage vare på alt det frugtbare i det, der var engang. Fordi vi da kan få sat lys på, hvad vi skal bevare af dét og hvad vi kan lave om. Så højskolen med oplysningen som sit anliggende, hele tiden sigter på at være et fristed for frie mennesker til at finde ud af tingene - fordi dét er de frie skolers vilkår nu: at der ikke på forhånd ligger et svar parat på de problemer, vort samfund står overfor - dels fordi de værdier, der skulle danne grundlag for en løsning af problemerne, selv er blevet problematiserede. Og dels fordi problemerne hele tiden skifter. Så højskolens og efterskolens fronter da også hele tiden skifter. Alt dette er et resultat af, at vores oplysningstradition - og dermed også det samfund, dén tradition har ført med sig - bygger på en grundlæggende tvivl. Så alle sandheder er blevet gjort foreløbige - fordi dén fornuft, som har været med til at skabe det moderne samfund, har

en indbygget evne til hele tiden at revidere sig selv. Så ingen sandhed er så absolut, at den ikke altid vil kunne verfes til side som uholdbar - når det så blot sker ved hjælp af en sandhed, som virker endnu mere overbevisende, fordi der kan argumenteres for den. Så der ikke findes nogen endelige løsninger på nogen som helst problemer.

Men når de frie skoler skal fastholde deres anliggende, så er det for mig at se først og fremmest, fordi der altid må sættes lys på, hvilke anonyme kræfter, der styrer samfundet og det enkelte menneske bag om ryggen og hvad vi selv kan styre og præge. For bilder vi os ind, at ingen af de problemer, som findes i samfundet, kan løses, fordi det hele styres udefra, ja så ender vi i magtesløshed. Og bilder vi os ind, at alle problemer, som findes i samfundet, kan vi løse, fordi det hele kan styres af os selv, ja så bliver vi alt for modtagelige for letkøbte og så alt for nemme løsninger. Og i bedste fald afskærer vi os så fra at få øje på, hvor sammensat dén verden er, vi er en del af.

Skal der holdes højskole og efter-

skole i den moderne verden, må man se i øjnene, at det moderne samfund er præget af en kolossal opsplitning - så vi vel alle sammen fra tid til anden kan føle os fremmede i dén verden, som ellers skulle gøre os frie og selvstændige. Og da må skolerne stå imod dén fristelse, som flere og flere bukkes under for. Nemlig: at gå tilbage til tiden før verden gik af lave, og flirte med såkaldte »helhedstanker« - fordi man tænker som så: det må da for pokker kunne lade sig gøre at vinde den tabte helhed tilbage - forene sig med kosmos og lignende åndrigheder. I en drøm om det fuldkomne liv. Så det gælder om at se sig selv som en del af en guddommelig helhed - og ved hjælp af teknik og øvelse komme i harmoni med den tabte helhed. For vi mennesker rummer alle i os selv de muligheder, der behøves til det fuldkomne liv - for vi har alle en iboende godhed og guddommelighed. Lyder det. Vi skal bare hjælpes til en højere bevidsthed eller befries fra alt dét, der blokerer for vores vækst ind i verdensaltet. Til et liv, hvor vi alle har fundet vores »bedre jeg« og er blevet »hele mennesker«. Et liv,

hvor vi gør alting helt rigtigt: spiser (men ikke ryger!!) alt det rigtige, opdrager vores børn helt rigtigt, løfter klaver og andre tunge genstande helt rigtigt og skræller kartofler på dén der helt rigtige måde, som kun harmoniske og fuldkomne mennesker nu kan gøre det. Og hånden på hjertet: hvem af os har ikke hørt sig selv sige »Jo, her på skolen ser vi jo på »det hele menneske«.« Uden vel helt selv at vide, hvad dét er. »Det hele menneske«. Og dét skyldes måske, at »et helt menneske« er en drøm - fordi mennesket grundlæggende er splittet - og fordi ethvert menneskeliv, og dermed også det liv, vi har sammen, altid er på vej ind i et ukendt land. Netop dét er efter

min mening den altafgørende indsigt siden den moderne tids frembrud - og en indsigt, som de frie skoler simpelthen må skrive sig bag øret: at ethvert menneske, når det ser på sig selv og dén verden, det er en del af - at ethvert menneske er fanget i sit eget perspektiv. Og at dét er et dilemma, der hører med til dét at være menneske. Så menneskelivet er én stor gåde, som vi aldrig selv kan løse.

Alt dette hænger sammen med følgende: som mennesker kan vi ikke lade være med at bruge vores fornuft til at tænke i helheder - vi må slutte fra delene til helheden. Sådan er vi ganske enkelt indrettede som mennesker. Vi må »fæste ende«, for ikke at gå under i alt det kaotiske, som vi møder på vores vej. Og så sker det: for når et menneske, du og jeg - tænker det hele - helheden - det fuldkomne og det ubetingede, så er det dog os selv, der tænker det. Så i samme øjeblik vi tænker denne tanke, så falder dén tanke fra hinanden. For hvem i alverden er det egentlig, som tænker tanken om »det hele«. Ja, det gør mennesket selv, det gør du og jeg selv!

Og så kunne man passende spørge, om det ubetingede og altomfattende, som mennesket tænker, om dét da er andet end menneskets tanke. Ja, man kunne spørge, om det ubetingede da ikke i allerhøjeste grad er betinget - betinget af mennesket, af du og jeg? Og det er så her afgrunden for det såkaldte moderne menneske åbner sig: for ethvert menneske viser sig da helt nøgent som dét væsen, der er lukket ude fra helheden og sammenhængen. Fordi det menneskes »bevidsthed arbejder skærende«, som det et sted hedder hos Johs. V. Jensen. Arbejder skærende, fordi mennesket simpelthen er splittet. Og det er dét grundvilkår, ethvert moderne menneske lever under: Det grundvilkår, som ingen bedre end Kierkegaard har ramt lige på kornet: at det moderne menneske erfarer sig som splittet. Splittet mellem at være et individ og et medlem af et samfund et bestemt sted på et bestemt tidspunkt. Og det vil sige: splittet mellem sin egen frihed og de arvede værdier. Mellem at være selvbestemmende og fremmedgjort. Så mennesket ganske enkelt fødes som splittet - og aldrig nogensinde slipper ud

af denne splittelse. Dén er et grundvilkår. Menneskelivet er derfor en gåde, som dét menneske aldrig selv kan løse. Og det lugter iøvrigt ikke så lidt af Grundtvig...

Den afgørende pointe hos Kierkegaard er det nu: hvad erfarer jeg mig da, når jeg erfarer mig som splittet? Ja, to ting, hævder han. Helt umiddelbart erfarer jeg selvfølgelig selve splittelsen - at mit liv ikke går op. Men indirekte erfarer jeg samtidigt »mig« - ganske vist som splittet - men det er altså mig, en enhed, der erfarer dén splittelse.

Når jeg nævner alt det her, så gør jeg det, fordi det efter min mening er nødvendigt at gå til benet af det menneske- og livssyn, de frie skoler i grunden er båret af. Jeg har den største respekt for, at der på skolerne udføres et kolossalt stykke arbejde. Men går vi til benet, må vi spørge os selv: er der bund i de sætninger, som man hører fra tid til anden - sætninger som: »Jo, mennesket er skabt som godt - menneskelivet er godt!« - »Livet er livet værd« - »Tænk, at livet koster livet!«...? Er de frie skoler tilbøjelige til med sådanne brok-

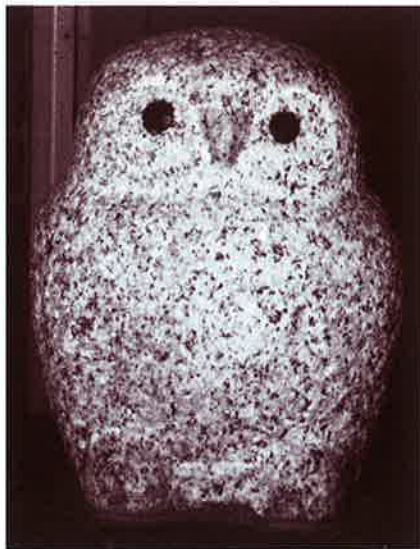
ker at komme i »åndeligt selvsving«?

For da er vi i virkeligheden inde ved sagens kerne: her kommer det kristne menneskesyn for alvor frem i lyset. Dét menneskesyn, som de frie grundtvigske skoler altid har støttet sig til. Ikke blot som åndelig fernis, men som et livssyn, der kan udfordre og holde mennesket fast. Og det ikke mindst i en tid, hvor der er en stor interesse for »det åndelige og religiøse«, så kirkerne pudsig nok i modsætning til højskolerne slet ikke behøver forsvare sig selv og deres religiøsitet. Tværtimod. Det er helt fint med alt det religiøse!

Dét i en tid, som er forblændet af, at mennesket er et åndeligt og frit

væsen - udstyret med rettigheder. Så menneskerettighederne f.eks. er blevet det universelle og altomfattende mannakort, som alle og enhver kan hive op af baglommen, hvis nogen skulle anfægte dét menneskes rettigheder. Ja, og det i en grad, så de menneskerettigheder er ved at gå hen og blive totalitære. For - ikke sandt: er der noget vi tolerante mennesker ikke kan tåle, så er det intolerance!! Hvor herligt er det da ikke at have menneskerettighederne til at sætte tingene på plads. Når nu alle de andre intolerante og uoplyste mennesker ikke kan finde ud af det!

Men det menneskesyn, som ligger til grund for menneskerettighederne er i bedste fald selvmodsigende. Dets bagside er i al fald til at få øje på: vi beklager os over, at alle fællesskaber er gået i opløsning - men pukker på vores ret til at være frie og selvstændige. I et samfund, hvor ensomheden er blevet den mest forfærdelige pris for rigdom og frigørelse - ja for, at vi vil have alting. Og dét uden, at det koster noget. Og så: alt dette, uden at vi behøver at overse, at uden menneskerettighederne ville utallige overgreb og krænkelse af mennesker rundt om i verden være foregået. Dét må også med!

Vi er da ved at være henne ved dét kristne menneskesyn - som bygger på et begreb, som vel efterhånden er så belastet, at det gyser koldt ned ad ryggen på de fleste frigjorte og oplyste mennesker, når de hører det: nemlig arvesynden.

Hvad i alverden bilder han sig ind - er der måske en og anden, der nu tænker. Kan vi ikke være i fred? Arvesynden: er dét ikke noget med »fortabelse durk ned i helvede« eller i det mindste noget à la: »sov nu med hænderne over

dynen«, »bøj dig selv i støvet for det guddommelige forsyn« og andet af samme skuffe?

Og jeg kan kun i det stille sige: intet kan være mere forkert. For arvesynden - og forståelsen af mennesket som et skyldigt og syndigt væsen, er i virkeligheden befriende og med til at løsne op for alle mulige illusioner og falske forestillinger. For dét menneskesyn holder os fast på: at det er alle menneskers grundvilkår at være splittet mellem det vi er og det vi er anlagte på at være. At vi er begrænsede væsener, der aldrig vil kunne »indhente os selv« og dermed helbrede vore mangler og begrænsninger. Så det åndelige er uløseligt forbundet med menneskets lidenskab - en lidenskab, der ikke skyldes mennesket selv. Så når lidenskab udfolder sig i verden, kan de omkostninger dén udfoldelse bliver skyld i, ikke betales af mennesket selv. Så vi må indstille os på, at alt her i livet har sine omkostninger. Fordi vi alle er begrænsede og splittede fra starten. Og altså ikke fordi vores tipoldeforældre måske har gjort et eller andet forfærdeligt, som så straffes i syvende led. Men fordi

det nu en gang hører med til dét at være menneske: at der, hvor vi griber handlende ind i verden - og det skal vi selvfølgelig altid gøre og blive ved med, for det hører også med til menneskelivet - at der, hvor vi gør det og skaber noget, der ødelægger vi også noget. Så menneskelivet både rummer skaben og kreativ udfoldelse på alle planer, men også er fyldt med møgdynger og brudte skæbner. Så vi altid overtager en ufuldkommen verden og altid afleverer en ufuldkommen verden.

Giver de frie skoler sig selv lov til at tage dén indsigt ind i det menneskesyn, der danner grundlag for skolerne, så er man efter min overbevisning tæt på den skinbarlige virkelighed - den både barske og vidunderlige. Fordi man så ikke risikerer at ende som romantiske enklaver, for »mennesket er vel nok vidunderligt og godt« - fordi man ikke har øje for, at dét er mennesket ganske vist også, men ikke udelukkende! Og så man ikke risikerer at danne grobund for et forkælet menneskesyn med mennesker, der bare vil have ret - og deres ret, vel at mærke!

Så vi i virkeligheden har brug for arvesyndens - uha, det lyder slemt - men altså: så vi netop har brug for arvesyndens, for at få en virkelighedsnær sans for vores muligheder og begrænsninger. Og for - med arvesyndens indsigt - at kunne være i stand til hele tiden at revidere os selv og dét samfund, vi nu en gang er ved at bygge op sammen.

Og det fører os frem til den anden fristelse: at tage splittelsen alvorligt og dyrke den - så alting er ét fedt - så der ikke længere er mulighed for at tale fornuftigt sammen eller udkaste fælles drømme eller visioner for fremtiden. Fordi der intet er i fortiden, som binder eller har værdi.

I firserne var etikken udset til at skulle gendanne dét grundlag i samfundsdebatten, som var forsvundet i det moderne samfund. Og halvfemserne blev ligefrem udråbt til at være etikkens og moralens årti. Og med rette. For en lang række problemer inden for især genteknologien gjorde det da nødvendigt at finde ud af, hvad man her og nu kunne gøre ved de problemer. Og det skortede ikke på moralske bannerførere. Men det er vel ikke blevet formuleret, hvad de overordnede etiske problemer egentlig bestod i. Så nu fornemmer jeg, at man i stedet har kastet sig over »værdierne«. Der kaldes på en »værdiafklaring« og der tales om »værdier i hverdagen«. Og lur mig, om de

værdier ikke, når alt kommer til alt er sådan noget som »et godt og lykkeligt familieliv, et godt arbejde, mere fritid og vores demokratiske rettigheder - og at vi skal være gode mod hinanden - og være tolerante.

Og jeg ved heller ikke, hvor meget sådanne selvgjorte værdier kan bære, når det kommer til stykket. Både i gode og dårlige tider.

Kan vi alligevel ikke tale os frem til en fælles løsning af problemerne, ja så kan vi vel altid håbe på, at de tabte værdier, som med et snuptag ville kunne løse alle knuder, hvis de ikke var forsvundet som dug for solen med det moderne opsplittede samfund - at de tabte værdier som en flok trolde af en æske springer ud og kaster lys på alt dét, der er gået skævt. Så alle taler nu om værdier - og livskvalitet. Der oprettes værdikommissioner og diskuteres »værdigrundlag« - og i flere butikker i de større byer kan man nu høre følgende afskedssalut, når man har købt oksefars eller uldne underbukser eller hvad som helst: »Nå, men du må ha' en fortsat go' livskvalitet...«.

Men glemmer vi, at værdi og livs-

kvalitet har det med at kunne betyde hvad som helst og ingenting, så længe vi ikke har noget, vi sætter pris på - og værdsætter? Så forudsætningen for at tale om værdier er, at vi har noget, der er af betydning og værdi i forvejen. Helt konkret! Så dét gælder: at hverken etik eller værdier er noget, vi kan stampe op af den bare jord.

Så de frie skoler hele tiden må holde fast i: at hver og en af os er ét bestemt menneske i ét bestemt folk på ét bestemt tidspunkt - og at det både er vores forudsætning, som vi aldrig kan løbe fra og vores opgave, som vi må gribe fat i. Så vi på skolerne får en sans for, at vi allerede har en konkret verden og virkelighed at sætte pris på - med alle dens fejl, mangler og muligheder.

Mennesket er ånd. Det er også noget, man på de frie skoler har gentaget år efter år, generation efter generation. Og det er næsten umuligt at give noget fornuftigt bud på, hvad dét betyder. Og netop da: i en »åndelig tid« er det nødvendigt, at de frie skoler giver deres bud på, hvad »ånd« betyder - i dagligdagen og i de

sammenhænge, hvor de frie skoler møder holdninger, uden nogen historisk fornemmelse - uden sammenhæng med andet end drømmen om »det fuldkomne liv«. Så de frie skoler danner modvægt til den rusagtige begejstring for »den åndelige selvudvikling«. I en verden, hvor vi måske er ved at gå til i tolerance - eller mangel på samme - alt sammen fordi der ikke er noget som helst, der for alvor betyder noget for os selv - i en tid fyldt med toptrænede og oversponsorerede mediehelte, på spring til at folde sig selv ud og finde deres egne grænser - med elastikken om benene og udsynet frit til dén verden, de ejer. Vor tids helte, som alle goder og tilbud er strømmet i møde fra fødselen - og som kun med fysisk fare får en følelse af nærvær og psykisk liv. Fordi kroppen er alt. Vor tids helte, som vel ikke repræsenterer stort andet end ideen om dem selv. Og da er det ikke underligt, at det er meget lettere at lave moderigtige oplæg for højskolelivet - som tilgodeser den enkelte elevs behov her og nu. I stedet for at tage fat i det fælles - det, der binder og forpligter ud over de mest overfladiske

indfald, lyster og luner. For det er her, alt bøvlet og besværet ligger. Måske det netop er her, efterskolerne bedst varetager det anliggende, som højskolerne har så svært ved at tage på sig.

Menneskelivet er ånd - måske det er dén der fornemmelse, mange elever og lærere på de frie skoler vel har, når de forlader skolerne - en fornemmelse, som jeg selv har og som jeg så udtrykt i en graffiti på Vrå Højskole: »Jeg husker intet af, hvad vi lavede, men jeg glemmer det aldrig«. Bortset fra, at jeg husker næsten alt dét, der skete på R.E., og det tror jeg nu alle gør - men tanken er god nok: at det er umuligt at sætte ord på,

hvad et ophold på en efterskole eller højskole betyder for én. Vel også fordi dét først går op for én mange år efter. »...men jeg glemmer det aldrig!«.

Jo, menneskelivet er af ånd, siger man på de frie skoler, og det vil vel sige, at vi bæres gennem livet af vores erindring og rækker ud over hverdagen med vore længsler og drømme. Så vi kan holde fast i, at tilværelsen - ikke blot det enkelte menneskes tilværelse - men også den verden, der omgiver os, er meget mere forunderlig og gådefuld og fylder meget mere, end alt dét, vi kan blive enige om, lige her og nu. Og så på den anden side: at alt dét, der fyl-

der vores dagligdag, overalt - både lærernes, forældrenes og elevernes - at alt dét er uendelig værdifuldt...

Og det er da vel egentlig de frie skolars begrundelse: at eleverne på de skoler får sansen for det spændingsfyldte, gådefulde, vidunderlige og begrænsede i menneskelivet - og i dét liv, vi har at leve med hinanden i verden. Det spændingsfyldte kommer allerede af dét at skulle leve sammen døgnnet rundt med helt nye mennesker og opleve både frihed og forpligtelse i det samliv. Så eleverne hver især lige nøjagtig får det ud af det, som de selv vil - og hvis de er heldige, mere til. Men det spændingsfyldte kan ikke kun leve af selve skoleformen. Også den spænding, der kommer af at være optaget af det, som der er ånd i og som formidles til eleven af læreren, hører med. I en fælles vilje til oplysning og fordybelse - og ro. Som modvægt til den illusion, at får vi bare så mange informationer som muligt smækket i ansigtet, så bliver vi også oplyste. Det kommer da vistnok af sig selv.

Så de frie skoler kommer til at

danne modvægt til opsplittningen og alt det, den fører med sig. Så skolerne støtter sansen for at være indlemmet i en bestemt sammenhæng, kultur og historie - men en sammenhæng, der hele tiden er på vej. Og så de støtter evnen til indlevelse og agtelse for skaberværket og fremmer det erfaringsmod, som gerne skulle turde »gå på livet løs«.

Men de frie skoler er vel hele tiden under pres. For uden projekter er man ingenting i denne verden - hvor alle kæmper med alle om at få blot et øjeblik af folks opmærksomhed. Så det for alt i verden gælder om at forny sig.

Og dette pres kan give sig udslag i alle mulige retninger og metoder. Hvem har ikke været fristet af »procesorienteret ditten og metakognitivt datten« - og »evnen til egen læring« og andet mundgodt. Fordi netop metoderne i undervisningen bliver det bærende, når der holdes skole på splittelse mangel på sammenhæng. Så man siger som så: se på samfundet - præget af splittelse på splittelse. Det er vilkåret - og derfor kan vi ligeså godt tage

konsekvensen og holde skole på den splittelse. Så vi må prøve at lære at leve i mindelighed med splittelserne og uenighederne og tage til takke med, at kan vi ikke blive enige, så er der heller ingen, der har ret. Eleverne må derfor sættes i stand til at vurdere, have kritisk sans og argumentere. Forhandle, styre og beslutte. Men det er vel kun halvdelen af det at holde skole. Den anden halvdel skulle da gerne være: at møde konkrete lærere, der står inde for deres liv og deres holdninger til livet - og som brænder for sagen og anliggendet og har det klart i sigte. Lærere, som ikke er bange

for at påvirke deres omgivelser, fordi de ved, hvad de står for, men også fordi de samtidig har sans for, at også andres meninger må nyde fremme.

Jeg tror da i stedet, at det for de frie skoler gælder om at slå koldt vand i blodet og se nøjere efter, hvad det egentlig er, der gør de skoler til noget enestående og uerstatteligt. Så man ikke hele tiden skal leve op til krav, som man alligevel aldrig kan leve op til.

Har de frie skoler så travlt med at forny sig, at de måske er ved at glemme anliggendet, det glædelige budskab til alverden. Eller er de bare ved at komme i tvivl om, hvorvidt de selv er de bedste til at varetage det anliggende. Jeg ved det ikke. Alt hvad jeg ved er blot, at jeg ønsker alt godt for R.E. i årene, der kommer - i en sikker forvisning om, at der på R.E. altid har været en frugtbar sans for, at drømmen om det fuldkomne har det med at stille sig i vejen, så man har svært ved at tage fat på det ufuldkomne og foreløbige liv her og nu - men at der også altid på R.E. har været en sans for, at uden de drømme går det ikke!

Min første skoledag på Ringe Fri- og Efterskole

Af Herdis Hune-Rasmussen, tidligere lærer

Mon ikke vi alle husker vores første skoledag her på Ringe Fri- og Efterskole, og mon ikke de fleste af os havde lidt sommerfugle i maven op til denne dag?

Jeg havde været til en del lærermøder i slutningen af sommerferien, og lærerne viste sig at være flinke og hjælpsomme. Kjær havde jeg meget respekt for. Da han, lige før jeg skulle flytte ind i lejligheden over køkkenet (Hyblen), meddelte mig, at skolen desværre ville blive nødt til at tage mit ene værelse til elever, turde jeg bestemt ikke sige noget til det. Når døren til trappen blev åbnet og Kjær råbte med høj og kraftig røst: »Nu spiser vi«, ja, så stillede jeg pligtskyldigt i kontorets frokoststue, selv om jeg måske havde planlagt det på en anden måde. Det var selvfølgelig meget godt, for jeg lærte hurtigt mange mennesker at kende.

Det var da endelig også beroligende, at jeg ikke var den eneste

nye lærer på skolen. Ellen Jacobsen og Torben Mortensen startede også på skolen i 1972. Desværre blev de kun et år, og jeg savnede dem længe efter.

Nå, men endelig oprandt den store dag, da eleverne skulle komme, og hvordan skulle det dog gå? 86 elever er ikke sådan lige at overskue, og vi så de nye an med udtryk som: »Hvor er drenge dog små i år«! »Ham den store med det lange hår skal vi da vist holde lidt øje med«, eller »Er Erik og Erling brødre, eller er det fætre, de er«? Jeg var imponeret over, at Inge kunne navnene, inden eleverne gik i seng.

Der blev ikke spist ret meget til aftensmad den første dag, men jeg tror næsten, at nervøsiteten var endnu større, da alle eleverne skulle rejse sig til præsentation i spisesalen til aftenforfriskningen. Alle lærerne gik rundt for at sige godnat den første aften. Jeg husker tydeligt, at Esther stod for

at få pigerne til ro. Jeg blev helt forskrækket over Esthers myndighed og den virkning, den havde på pigerne, og på mig.

I det hele taget var der meget at vænne sig til og lære, og det kunne godt sommetider være irriterende, når de »kloge« 2.-årselever vidste alting. Lone og Lisbeth var mest emsige; Hans Jørgen var mildt overbærende, og det var overvejende i formning, han blev nødt til at korrigere mig et par gange.

Der var liv i mit første elevhold i Ringe. Jeg husker jer alle som I var dengang, og nogle af jer har gjort et uudsletteligt indtryk. Lone »har vi endnu«; for et par år siden kaldte jeg næsten konsekvent din datter Dorte for Lone. Mette må finde sig i at hedde Dorte, selv om hun ligner Lone meget mere. Lisbeth havde sin lillesøster Susanne med, og hende lærte hun straks en masse numre. Bente og Anette Gade fra Odense var

egentlig ret forskellige, men temperament havde de begge.

Asger var min store skræk i tysktimerne; tysk kunne han ikke, men snakke ville han. Matematik kunne også være svært for de »små«, men det største problem havde jeg den dag, jeg måtte skille Ancher og Arkaluk i et heftigt slagsmål. Hanne Dorthe kunne man ikke komme op at slås med, og hun fortsatte heldigvis på skolen som køkkenpige. Gitte Flindt fra Marstal var vores lille sangfugl, både når hun sang og når hun talte. Lars Skogemann var ivrig til at væve. Jeg væddede et morgenmåltid med ham. Han påstod, at han kunne sidde op hele natten for at gøre sit tæppe færdigt. Per skulle holde ham vågen. Begge drengene fik morgenkaffe med rundstykker og det hele, og der var ingen, der nævnte vækkeuret og soveposerne i 3-eren. Bente Bjerregaard blev helt bidt af gymnastik, og i mange år har vi set hende her i nabolaget herse med en flok håbefulde gymnastikbørn. Carsten og Jens Peter elskede at optræde, og de, der ellers var til stede, glemmer garanteret aldrig den gang, Carsten på sce-

nen spillede kort, røg på en lang pibe og spyttede i kakkelovnen!

Det var hovedsageligt de »store« elever, der opførte årets skuespil, og ikke et øje var tørt, da Nøddebo Præstegård gik over scenen i den gamle gymnastiksal. Som kronen på værket kom luciapijerne ind i et flot optog. Så var julestemningen total.

I februar begyndte jeg at løbe om morgenen sammen med en lille flok elever. Efter en måneds tid var kun Edith tilbage. Dette fører mig hen til »Vissenbjergstævnet«. Efter gymnastikopvisningerne spillede vi håndbold. Det var næsten ikke til at holde ud for spænding, for vi havde både pigerne og drengene med i finalen og modstanderholdene var begge fra Vejstrup. Vejstrups lærere var meget irriterende. De råbte og skreg, og deres elever fik noget klistret stads på fingrene, så bolden efterhånden ikke var til at røre ved. Stemningen i Vissenbjergshallen var på kogepunktet, og begge skoler tog hjem med én sejr.

Hvordan var eleverne ellers sammenlignet med nu? De gik allesammen med træsko (har vi mon stadig en passus i husreglerne

om sorte såler under træsko?) alle havde deres knallert med (hvilket mareridt, når motorerne skulle checkes!) og alle drengene var langhårede (flotte seje fyre!) De var mest syge om mandagen (men heldigvis friske om lørdagen - vi gik i skole til lørdag middag!). De var sommetider urolige i spisesalen (meget stille om morgenen), de elskede lange gåture, en god fortælling, hygge, berlinerboller, cacao, boller med smør og pandekager.

I alle årene, der er gået siden 72/73, har disse elevs søskende, fætre, kusiner, nevøer, niecer og egne børn gjort denne skole til det den stadig er: et sted med tryghed, varme, liv og gode minder.

Elevforeningen

Af Lars Liengaard

Elevforeningen blev oprettet i 1929. Ideen med at danne en elevforening fik Lidden Højlund, som blev formand for foreningen. Der var enighed om, at 3 bestyrelsesmedlemmer var nok. En formand, en kasserer og en redaktør. Men allerede året efter blev der 5 bestyrelsesmedlemmer. Bernhard Rasmussen, som er æresmedlem af elevforeningen, var elev i 1924-25 og igen i 1925-26.

Han var med i bestyrelsen fra start, og sad der i 10 år som redaktør.

I de 71 år elevforeningen har eksisteret, er der hvert år lige inden jul blevet udsendt et elevskrift.

Lærere, tidligere elever, bestyrelse og flere har gennem årene skrevet.

Takket være Bernhard Rasmussen og lokalhistorisk arkiv, er det lykkedes os at samle alle elevskrifter.

En stor del handler om skolens arrangementer, men også mange andre ting er skrevet. Bl. a. rejsebeskrivelser af tidligere elever. Spændende er det at kikke i de gamle skrifter og jeg vil her skrive lidt fra nogle af årene.

1929:

Lige fra starten, var man meget opmærksom på, at få mange medlemmer, og det første år var der 52 medlemmer.

1930:

Medlemstallet er steget til det dobbelte.

Medlemskontingent den gang kostede 1,50 kr. + 5 øre i porto.

1933:

Friskolens 60-års jubilæum. Uffe Bæk siger i sin tale ved festen: Grundtvigs 150 års fødselsdag var valgt til jubilæumsdag, fordi Friskolen skylder Grundtvig sin tilblivelse og form. Grundtvig

stillede store krav til sine disciple. Også på dette område har Ringe Friskole været i overensstemmelse med Grundtvig.

1940:

Skrivelse vedlagt i indbydelse til elevmødet.

Bemærk

Såfremt sukkerrationeringen vedvarer til elevmødet, der afholdes søndag den 9. juni 1940 kl. 14, bedes man selv medbringe sukker.

Bestyrelsen

1950:

Elevforeningens generalforsamling. Der er 660 medlemmer i foreningen. Arbejdet i det forløbne år havde været præget af forhandlingerne vedrørende det nye

skolebyggeri. Formanden opfordrede til at tage godt imod eventuel indsamling.

1958:

Elevmødets program den 6. og 7. september.

Lørdag:

Kl. 15.00: Vi samles ved kaffebord. Derefter foredrag.

Generalforsamling i elevforeningen. Vi slutter eftermiddagen med gymnastikopvisning.

Kl. 18.30: Aftenspisning.

Kl. 19.30: Underholdning - derefter dans.

Søndag:

Kl. 10.00: Damgård-Pedersen kommer og fortæller for os.

Derefter vil Aksel give en musikalsk underholdning. (Hardanger Fele)

Kl. 12.00: Middag - Frit samvær. Vi slutter af ved kaffebordet søndag eftermiddag.

1967:

Elevforeningen afskaffer julefesten på grund af manglende tilslutning.

Medlemstallet er ca. 850.

1974:

Elevforeningens medlemmer er nedadgående. Der er i øjeblikket 550 medlemmer.

Der opfordres til at flere bliver medlem, så det nuværende prisniveau holdes uændret.

1985:

Året hvor medlemmerne kunne tegne abonnement for 10 år.

Som noget nyt kan vi berette, at elevforeningen efter skolens nye vedtægter er sikret 2 pladser i skolens bestyrelse.

1991:

Elevmødet blev holdt på en dag, mod tidligere 2 dage.

Som noget nyt er der tilbud om aktiviteter for de gamle elever.

1992:

Året, hvor der blev oprettet et gymnastikhold for tidligere elever. Fredagsholdet kom det til at hedde. Holdet træner 1 gang om måneden i ca. 3 timer. Der er planlagt 10 træninger og 3 opvisninger.

1996:

Fredagsholdet.

Efter 4 sæsoner med mange

opvisninger og en turne til Spanien, blev det bestemt at holde en pause, da der for drengenes vedkommende ikke var tilslutning nok. Men i skrivende stund er der noget, der tyder på, at holdet igen bliver oprettet.

1999:

Blev elevforeningens bestyrelse udvidet til 7 medlemmer.

Medlemstallet er 500.

Elevforeningens formænd

1929-1939: Lidden Højlund

1939-1941: Kristian Birkelund

1941-1954: Poul Fischer

1954-1956: Ejvind Andersen

1956-1978: Erling Andersen

1978-1983: Ulrik Bindzus Hansen

1983-1987: Søren Skov Johansen

1987-1991: Ingeborg Sebbelin

1991: Michael Kock

Hermed vil jeg ønske skolen til lykke med de 125 år og fortsat fremgang i årene fremover.

Et valg for livet

Af Charlotte Joest Larsen, lærer på friskolen

Min mormor, født i 1899, gik i Grundtvig Koldsk Friskole i Dalby på Nordfyn.

Siden hen talte hun altid begejstret om den Grundtvig Koldske friskoletanke, min mor lyttede sammen med sine søskende, 9 i alt, omkring bordet.

Selv fik min mormors børn ikke mulighed for at gå i friskole, da der ingen var i det midtjyske område min mormor senere i livet drev et landbrug fra.

Men ordene må have været stærke og levende, og gjort stort indtryk på min mor.

Hendes børn skulle på friskole.

Gislev Friskole.

Min bror Thorbjørn og jeg fik en skolegang som jeg især husker i billeder.

Billeder dannet i fantasien fra de timer hvor vores skoleleder Mogens Hansen fortalte forførende om de nordiske guder, det gamle testamente og Kong Harald Blåtand.

Grundlæggende er fortællingens kunst, når den tryllebinder små som store og fantasien lader historierne leve videre.

Anden gang var valget mit eget. Jeg startede i 1984 på Ringe Fri- og Efterskole som elev, og fik et år hvor sammenhold og personlig udvikling gik op i en højere enhed.

Og selvfølgelig havde det betydning når Kjær med stor røst talte om moral og etik, ret og vrang, vores kulturarv og at alting ikke er lige godt og dermed lige gyldigt.

Forleden stod jeg selv i musiklokalet på Ringe Fri- og Efterskole og fortalte om Loke den listige gud der endnu engang havde skabt splid mellem aserne og jætterne.

Men det levende ord lever kun der, hvor der er åndsfrihed og nærhed.

Åndsfriheden næres der hvor der

lyttes og skabes rum for nye tanker og visioner, men visioner realiseres på baggrund af et fællesskab baseret på tryghed, tillid og ansvarlighed.

Et sådant sted synes jeg at have fundet, da jeg for 3 år siden vendte tilbage til Ringe Fri- og Efterskole. Den skole der nu også præger mine børns liv, tanker og fantasi. En skole hvor vi alle gør en forskel elev, forældre og lærer.

Friskolen og efterskolen i dag

Af Elsebet Suurballe, Friskoleleder og Finn Larsen, Forstander

»På en god friskole er man sammen om mere end skolen«. Dette er ofte et svar man får, når man spørger om, hvad en friskole er, eller man kan blive mødt med: »Det kan ikke forklares, det skal opleves«.

Så kan man blive efterladt lidt frustreret, fordi man ikke er blevet klogere overhovedet. Sandt er det imidlertid, at skal man forstå til bunds, hvad det indebærer at leve med frikolen eller efterskolen bliver man nødt til at opleve det.

Men svaret er selvfølgelig helt utilstrækkeligt for de forældre, der overvejer at anbringe deres barn i friskolen eller efterskolen. De har krav på idet mindste en beskrivelse af vores holdninger og hvad der foregår på skolen. Derudover vil det være rimeligt at fortælle, hvilke forventninger, de kan have til os som skole, samt hvilke forventninger vi har til dem og deres barn.

På vores rejser til mange skoler

og skolefolk i Europa bliver vi naturligvis spurgt om, hvad friskole er, og hvad efterskole er. Snakken starter altid med at vi gør det klart, at en friskole altså ikke er en privatskole som de kender det, og at en efterskole ikke er en kostskole, som de som regel også kender til. Det lidt specielle er nemlig, at vi står med to danske skoleformer, som er »konstrueret« og udviklet her i Danmark, og at der ikke findes tilsvarende skoler noget andet sted i verden.

Vores friskole bygger på fællesskabet og trygheden, som tilsammen skaber glæden ved at gå i skole, glæden ved at lære. Det bliver en sjov beskæftigelse at lære nyt, fordi man trives og har det godt, der hvor man er. Modsatningen kunne være endnu flere timer i udvalgte boglige fag og langt mere terperi, men vi har valgt glæden og trygheden som det bærende. Det betyder også, at man ikke kun kan tænke på sig

selv, for så fungerer fællesskabet ikke, og dermed er trivselen heller ikke til stede, og trygheden og glæden forsvinder. Vores elever er fagligt velfunderede, når de forlader friskolen. Det hører vi igen og igen, de steder vi afleverer dem. Det er vigtigt i dag. Men hvad vi også opnår – til mange af vores udenlandske bekendtskabers store overraskelse – er glade børn med åbne ansigter. Børn, der trives, mens de lærer en masse. Samtidig oplever børnene harmoni, idet forældrene synes det samme som skolen og aktivt deltager i skolelivet ved at støtte på forskellig måde. At alle de voksne mennesker, der betyder noget i barnets liv, har samme holdninger til skolen er et utroligt vigtigt og godt fundament for ethvert lærende barn at stå på. Barnet, der helst vil være loyal mod både sin lærer og sine forældre, skal ikke vælge side.

Entusiasme, dygtighed og ønsket om at friskolen skal være mere

end en arbejdsplads skal kende-tegne og kendetegner vore lærere. Vi er meget omhyggelige med disse kriterier, når vi ansætter folk til skolen. Helst ser vi også, at de på længere sigt flytter til byen, så engagementet bliver endnu større. At næsten alle ansatte har egne børn gående på skolen vidner om tillid til skolen og fremmer ønsket hos den enkelte lærer om at skabe den bedst mulige skole. Arbejdsglæden forsøger vi at holde i live ved blandt andet at give stor medind-

flydelse til den enkelte medarbejder på alle beslutninger.

Vi kunne også fortælle om fælles morgensang hver dag, om fælles fortællertimer for hele skolen, om modulopdelt undervisning, gode lange frikvarterer, temauger, undervisning på tværs, store og små sammen, alle på skolen kender hinanden, klasseture hvert år, fællestur for hele skolen hvert år samt 12-14 forældre, forældrenes tilstedeværelse dagligt på skolen, gymnastikopvisning, forårskoncert, julekomsammen med skue-

spil og Luciaoptog, skoleudflugt, forældrefest med revy, spisning og dans, åbent hus dagen osv. osv., og det gør vi gerne og længe, hver gang nogen er interesseret i at lytte. Og det sker heldigvis ofte!

På efterskolen modtager vi unge, der netop er startet på at danne deres voksenidentitet og derfor er i gang med at frigøre sig fra forældrene. At få lov at prøve om vingerne kan bære, under gode og trygge forhold med mange voksne til stede, er en oplevelse mange unge og deres forældre finder attraktiv.

Lærerne skal skabe respekt om sig selv og sit fag ved at undervise spændende og på et højt fagligt niveau, men læreren er også den voksne, der har holdninger til stort og småt i tilværelsen og gerne samtaler med den enkelte elev om dette. Læreren opnår elevens tillid gennem disse samtaler, hvor argumenter er fremtrædende. Den samme lærer skal på et andet tidspunkt deltage i boldspil eller fællessang eller anden leg med eleven. Dette samvær eleven og læreren imellem skaber en god bund for en solid indlæring, men fremfor alt en tillid den unge og

læreren imellem, som man ofte fornemmer er forsvundet mange steder, på grund af vores almindelige opdeling og adskillelse af mennesker efter alder.

Det største aktiv for den unge er umiddelbart at kunne være sammen med andre unge døgnet rundt. Her føres mange forskellige baggrunde og oplevelser sammen. Stærke følelser opstår, grin og gråd deler man og kammeratskaber opstår og ofte også dybe intense venskaber, der varer ved i mange år efter opholdet.

»Værdier i Hverdagen« hedder vores slogan ude i samfundet. Og det er måske lige præcis det, der gør, at efterskolerne har så stor succes. Vi holder fast i nogle værdier som familien kan have svært ved i dagens Danmark. Vi spiser alle vore måltider sammen, vi starter når alle er kommet og venter til den sidste er færdig. Vi gør rent efter os selv hver dag. Vi forlanger en ordentlig omgangstone, og vi mener, hvad vi siger. Forsømmelser med lektier og udeblivelser fra undervisning eller pligter har konsekvenser her og nu. Regler omkring spiritus og stoffer er entydige og uden for diskussion.

Vi fornemmer en lettelse hos den unge over ikke at skulle bruge al sin energi på at finde grænserne hos os. De er fastlagt på forhånd og den unge kan bruge energien på meget mere væsentlige ting.

Det er – i hvert fald på vores efterskole, og også mere generelt, tror vi – et typisk tegn, at en stor del af de unge har forberedt sig grundigt på efterskoleopholdet. De ved, hvad de kommer efter. Hvilke fag, der skal have en ekstra tand, hvilke oplevelser og forhåbninger, de specielt har forventninger til. Derfor er de også i stand til at stille større krav til deres omgivelser: De forventer at de voksne opfører sig som voksne, forstået på den måde, at de påtager sig ansvaret for undervisningens kvalitet (ellers må vi såmænd gerne være pjattede og legesyge), at de har holdninger til livets forhold og tør stå ved dem gennem argumenter. De stiller lige så store krav til sig selv om dygtiggørelse på bestemte områder og de forventer af kammeraterne, at de også kommer med en åben og positiv indstilling til efterskolen og alle de udfordringer og mangeartede oplevelser, der venter her.

Fra efterskolen kan man også nævne faste tilbagevendende begivenheder som lille starttelttur, morgensang, foredrag, forældreweekend, musical og Lucia-optog, juleafslutning med julemad og teatertur, udenlands-ture, fællessang i pejsestuen, gymnastikopvisninger, afslutningstelttur og afslutningsaften, for blot at nævne nogle kendte fællestræk. Skønt mange ting er blevet traditioner, er der ikke to år der er ens. Der er altid specielle ting der sker, og specielle forhold, der kendetegner et bestemt elevhold, og det er det, der for os ansatte gør, at arbejdet bliver ved at være så fantastisk spændende. Med til beskrivelsen af skolerne og oplevelserne hører de efterfølgende hilsner fra elever og forældre, som Lars Liengaard har valgt ud. De repræsenterer på glimrende vis de mange hilsner, vi heldigvis modtager med jævne mellemrum.

De ansatte år 2000

Et år på Ringe - mit eget valg

Af Ditte Graa Wulff, elevhold 1998/1999

At jeg tilbragte skoleåret 1998 / 1999 på Ringe efterskole var ganske enkelt et resultat af to valg, jeg havde truffet:

- 1) *Jeg ville tage et år på efterskole og*
- 2) *Jeg ville gå på Ringe.*

Og det er netop med betoning af disse to valg, man går gennem et ophold på Ringe efterskole.

Det er en skole, der tager sig selv seriøst og forventer det samme af sine elever.

Man må gå ind for og deltage i de ting, der foregår i hverdagen; fra foredragstimer, morgensang og aftenaktiviteter til gymnastikopvisning og teateruge. Alle de fælles traditioner som fylder hverdagen med mindeværdige værdier.

Ringe efterskole kræver, at man giver noget af sig selv. At vælge skolen rummer således både til- og fravalg. Man vælger et fællesskab, en levende, aktiv og krævende hverdag, men fravælger altså også, til en vis grad, at

kunne råde over sin egen hverdag og tilrettelægge sin dag, som det nu passer én bedst.

Derfor lærer man at leve og fungere i et fællesskab, hvor man er afhængig af hinanden, og netop derfor skabes der så stærkt et sammenhold med adskillige muligheder for både fælles og personlig udvikling.

Og selvom tiderne ændrer sig og der kommer nye og helt anderledes elevhold til, vil der for mig altid være en helt særlig atmosfære på Ringe efterskole, som jeg stadig kan mindes og vende tilbage til og som får mig til at tro på, at efterskolen er for livet.

Kære Finn og Ringe Efterskole

Af Hans Jørgen Wulff, Humlebæk

Det er aftenen før jeg skal hente min datter. I morgen går turen vestpå over Bæltet til en ganske givet hyggelig afslutning, men også til hvad vi et stykke tid har kaldt »store tudedag«.

Sidste weekend holdt I Hawaii-fest og der fortalte du, Finn, min datter, at »det ophold kunne du vist ikke ha' gjort meget bedre«. Det blev hun selvfølgelig meget glad for at høre. Må jeg komplimentere tilbage og sige det samme: Det kunne I ikke have gjort meget bedre. Jeg har fra starten været imponeret over stemningen og ånden på stedet, og de gange hvor der har været lejlighed til at besøge jer, så har jeg kun været misundelig på min datter over det dejlige og givende ungdomsliv, hun fik lov at opleve. Tænk at have sine legekammerater omkring sig 24 timer i døgnet!

Jeg har bl.a. været imponeret over engagementet, aktiviteterne og jeres dygtighed til at organisere.

Vikingeweekenden i efteråret med det store antal deltagere gled professionelt fra den ene aktivitet til den anden uden forvirring og stress. Bare at få så mange mennesker til at danse folkedans var imponerende. At se holdet i Slagelse aflevere deres gymnastikopvisning (og de syntes selv de klarede det dårligt) var en fornøjelse. Tænk at få 100 unge med meget forskellige forudsætninger til at lave en så flot serie. Det blev gjort med entusiasme og koncentration - noget man ikke er forvænt med i skolesystemet. Og hvor tit gør vi ikke vore børn og unge en bjørnetjeneste ved at rose dem for noget halvgjort eller halvdårligt af angst for ikke at styrke deres selvtillid nok.

Når jeg har rost jer over for andre, har jeg bl.a. brugt jeres julekomsammen med musicalen som eksempel. Ikke selve stykket, men det efterfølgende Luciaoptog. Inden det gik i gang fik vi

at vide, at nu blev lyset slukket, nu skulle man lige tage de små på skødet, nu skulle vi lade julefreden sænke sig, mens vi langsomt hørte pigerne synge i baggrunden og nærme sig. Ingen fotografering eller andet, før det hele var forbi. I stedet for at blive en ukoncentreret og lidt sjusket begivenhed, som meget har tendens til for tiden, så sænkede julefreden sig rent faktisk. Pigerne havde lært at synge og synge til, hallen fyldtes med en stemning, som for Ditte og mig gav plads til tanker og følelser om den mor og hustru, vi mistede for 6 år siden. Vi græd lidt og stille, og det må der netop gerne være plads til. I gjorde jer umage med en tradition - tak for det.

Selvfølgelig kender jeg ikke jeres hverdag, det trælse ind imellem, for sådan er det jo også, men de værdier og holdninger og mange oplevelser, Ditte har fået, de vil altid stå tilbage. Jeg glæder mig naturligvis til at få hende hjem igen, men jeg har ikke et øjeblik været i tvivl om, at det var det rigtige »at vise jer den tillid at overlade jer hende til jer«.

Så rigtig mange tak for et dejligt og indholdsrigt år.

2 år på Ringe Efterskole

Af Louise Skjold Christensen, elevhold 97/98

Kære Finn

Tak fordi du lader mig gå på denne her vidunderlige skole endnu et år.

Der har været mange interessante oplevelser i år, som jeg har tænkt mig at fortælle dig lidt om. Først og fremmest har jeg været utrolig glad for mine lærere. De har alle givet mig en god undervisning og støttet mig mere end mine tidligere lærere. Her får man et tættere forhold til sine lærere, og det synes jeg er godt!

I årets løb har vi haft en del foredragstimer og de fleste med dig. Det gør du bare skide godt, for du får alle til at lytte. I øjeblikket er du i gang med at fortælle om The Beatles og deres samtid og historie, hvilket er helt utrolig spændende. Er man bare den mindste smule interesseret i musik, er det spændende at høre dig fortælle, og jeg lover dig, det fanger vores fulde opmærksomhed.

Vi har også haft en del koncerter

her på skolen: Jennifer Rose, Gary Snider, musikstuderende fra konservatoriet i Odense, vores praktikanter og selvfølgelig os selv.

Vores lejrture var bare noget af det bedste. Jeg var selv i Skotland og det var en kæmpe oplevelse. Jeg har i lang tid drømt om at komme til sækkepibernes land og endelig skete det! På turen kom jeg tættere på nogen end jeg havde været før og sammenholdet var bedre end nogensinde.

Fredagssangtime er en rigtig god måde at slutte en uge af på. Det er dejligt at skulle samles og synge sange og få glædelige beskeder eller at nu skal vi f..... til at tage os sammen for at få tingene til at fungere bedre.

Jeg har været utrolig glad for at få lov at lave gymnastikopvisninger. Det er dejligt at vise for andre, hvad man har lært af at gå på efterskole i 10 mdr. Jeg glæder mig til næste år, hvor vi skal lave

opvisninger på Sjælland og i Jylland, det bliver garanteret en stor oplevelse for os alle.

Værelseskonkurrencen var en ualmindelig god ide. Det sætter folk lidt op, når de hører om konkurrencen. Jeg fik i hvert fald lyst til at gøre ekstra meget ud af mit værelse.

Da du fortalte om Titanic i foredragstimerne, var det bare godt! Og specielt fordi vi sluttede med at se filmen sammen i biografen. Jeg havde set filmen i forvejen, men det var anderledes at se den anden gang, fordi du havde fortalt en masse om skibet. Jeg lagde mærke til en masse ting, jeg ikke så første gang. Det var en god oplevelse at tage i biografen, alle mand, lærere og elever. En ting vi alle kunne være fælles om og interesseret i.

En god ballast

Af Christian Jakobsen, Elev på friskolen – årgang 1997

Jeg har oplevet det som noget utroligt godt at gå på friskole, så derfor var jeg da meget beæret da min gamle klasselærer ringede og spurgte om jeg ville bidrage til Ringe friskoles 125 års jubilæum. Jeg startede som elev på Ringe Fri- og efterskole i 1988.

I undervisningen var fortællinger og leg det primære i de første par år, men det blev gradvist sværere. Pludselig skulle man til at lære at regne, læse og skrive sammenhængende.

Det syntes jeg var enormt spændende. Det at kunne læse gav mig en høj grad af frihed. Pludselig kunne jeg selv læse historier om alt fra Anders And til vikingerne. Der var dog stadig fortællertimer, hvor myter om Thor, Odysseus og Sinbad Søfareren blev fortalt. Det var spændende. Bagefter sådan en fortælling kunne jeg sidde og tegne på livet løs i flere dage, mens jeg prøvede at huske alt hvad der var sket i historien.

Friskolen har i min skoletid haft tradition for at afholde fælleslejrere. Det er som bekendt 3-dages lejrture, hvori hele skolen deltager. Det var sjovt. Vi var ude og se en masse ting, fx Koldinghus, Vesterhavet og Mads Byparken. Det gjorde at man kom til at kende både sine lærere og sine skolekammerater bedre. Man kunne ligge og hviske til hinanden om natten efter der var blevet sagt godnat, og selv om man ikke sov så meget om natten var man klar den næste dag til nye udfordringer.

Da vi efterhånden nåede 7. Klasse, skulle vi konfirmeres. Bagefter skulle vi naturligvis på »blå mandag» for at fejre vores liv som næsten voksne, og for at indvie vores nye tøj til anledningen. Efter dette skoleår skiftede mange af mine klassekammerater til en af de kommunale skoler. Det behøvede de dog ikke, for vores klasse havde mulighed for

at gå i 8. Klasse på friskolen. Det var vi ikke ret mange der benyttede chancen til, faktisk var vi kun 5 drenge tilbage, da året var slut. Jeg synes det var utroligt godt at gå i overbygningen på friskolen. Dels lærte jeg en masse i forhold til hvad mine jævnaldrende gjorde på de kommunale skoler, og dels var jeg fri for at skifte skole. Hvis jeg havde skullet det, kunne jeg kun gå på en anden skole i et år, for jeg tog på efterskole i 9. klasse. Ud over de undervisningsmæssige fordele, var vores klasse også på en lidt ekstraordinær rejse til Noboribetsu i Japan. Det var meget spændende og sjovt at besøge et land som på nogle punkter er så forskelligt fra Danmark, mens der naturligvis også er mange fællestræk.

Efter min mening er der nogle meget gode ting ved at gå på friskolen. Dels får man en tæt kontakt mellem lærere og elever, og

dels kræver friskolen, at man som elev er engageret i undervisningen, samtidig med at eleverne fra de forskellige årgange er i kontakt med hinanden, ikke kun i frikvartererne, men til dels også i undervisningen, fordi der hyppigt afholdes temadage og emneuger, hvor eleverne arbejder sammen på tværs af klasserne.

Friskolen har givet mig en god ballast, som jeg har kunnet bruge videre, da jeg gik på efterskole og nu senere i gymnasiet.

Fællesskab og tryghed

Af Louise Aaholm

Netop nu er jeg meget tæt på at være to tredjedele gennem gymnasiet. Det at gå i gymnasiet tager utroligt meget af ens tid – og ens tanker kredser helt ufatte- ligt meget om gymnasiet. Sådan har jeg det i hvert fald, men heldigvis hænder det alligevel af og til, at mine tanker falder på tiden før gymnasietiden, og når dette sker, vælder der en hel masse minder op i mig ...

En meget stor del af de minder, der dukker op, stammer fra min tid på Ringe Fri- og Efterskole, som jeg klart tænker tilbage på som en rar og lærerig tid. Jeg gik på friskolen fra 3. til og med 7.klasse. Jeg blev vældig godt modtaget af klassen, lærerne og de andre elever, da jeg startede i 3. klasse, så jeg kom hurtigt til at føle mig godt tilpas.

Jeg følte mig meget tryk, da jeg gik på skolen. Miljøet var meget behageligt, og det var det i kraft af forskellige ting. Der er mange

gode sider at fremhæve ved skolen, men det mest værdifulde var for mig, at skolen var meget social og kreativ. Der var et usædvanligt godt fællesskab. Der var nær kontakt mellem elever på tværs af klassetrinene, mellem elever og lærere, og ligeså var der også kontakt mellem os friskoleelever og efterskoleeleverne. Det, at fællesskabet var så godt, var med til at skabe trygge rammer. Jeg følte mig som en del af en sammenhæng - og følte mig aldrig glemt i mængden.

Fællesskabet blev fremmet af diverse skønne lejrture og fælleslejr, emneuger, arrangementer, fællestimer, andre ekskursioner m.m. Jeg opfattede tiden på skolen som ret aktiv og varieret, hvilket gjorde det ligefrem spændende at gå i skole, selv om jeg vist ikke kan komme udenom, at der trods alt har været perioder, hvor jeg har ment, at det var åh så kedeligt at gå i skole.

Jeg har helt bestemt mange positive oplevelser bag mig, som jeg har fået gennem mine 5 år på Ringe Fri- og Efterskole. Én af disse oplevelser står som noget helt specielt for mig, nemlig turen til Japan i 1996. Den oplevelse var så ekstrem og vild - noget man normalt kun drømmer om, og jeg kan sommetider ikke helt forstå, at jeg har været så heldig at være med. Det var helt fantastisk, at det overhovedet lod sig gøre, hvilket det absolut kun gjorde, fordi der stod nogle meget engagerede og ihærdige lærere, forældre og andre personer bag. Jeg skiftede skole til Tingagerskolen efter 7. klasse, men det skyldtes altså ikke, at jeg ikke var tilfreds med Ringe Fri- og Efterskole. Jeg gjorde det mest for at komme i en klasse med lidt flere elever, især piger, da vi kun var tre piger i 7. klasse på friskolen. Med skoleskiftet måtte jeg afgjort give slip på mange af friskolens kvali-

teter, deriblandt det værdifulde fællesskab, men alligevel har jeg ikke fortrudt, at jeg skiftede skole. Jeg tror, det var sundt at komme på en lidt større skole - en anderledes skole, hvor man på mange måder er nødt til at være lidt mere »hård«, fordi der ikke bliver taget hånd om en på samme måde som på friskolen. Jeg tror, det var et godt tidspunkt at blive sporet ind på en lidt hårdere og mere upersonlig facon at gå i skole på - en facon, man støder på videre på sin vej - bl.a. i gymnasiet. Men jeg vil gerne slå fast, at skolen var perfekt i barndomsårene, fordi den skabte en tryk hverdag med mange oplevelser og god undervisning. Hvad angår oplevelser og undervisning var jeg uden tvivl godt rustet efter 7. klasse.

Jeg håber meget på, at Ringe Fri- og Efterskole i fremtiden vil fortsætte med at lægge vægt på de positive ting, som jeg forbin- der med skolen: Fællesskabet og det kreative præg. Jeg er overbe- vist om, at det er utroligt meget værd for alle ...

Gymnastik, kursus 1

Af Mia, 2.kl og Nanna, 3.kl.

I marts måned skulle friskolen holde gymnastikopvisning, og vi (2. og 3. kl.) skulle øve opvisningen med Kursus 1-eleverne på efterskolen. Det var rigtig sjovt og det var anderledes end når vi havde almindelig idræt med Charlotte og Klaus. Vi skulle være nede i salen og startede hver gang med at løbe rundt og varme op. Bagefter skulle vi øve gymnastik og spring og hvordan vi skulle stå i salen. Efterskoleeleverne havde valgt noget musik til opvisningen og fundet på hvad vi skulle lave. De havde blandt andet fundet på at vi skulle lave pyramider.

Det var dejligt at være sammen med efterskoleeleverne, fordi de var rigtig søde og gerne ville tale med os. Og når vi bagefter kom ned på efterskolen, hilste de og kunne huske os. De syntes også at vi var dygtige til gymnastik og spring, og opvisningen blev da også rigtig flot. Vi så den bagefter

på video, nede i foredragssalen, i en fortællingstime. Det var lidt pinligt at se sig selv.

Vi tror, at efterskoleeleverne har det godt på efterskolen. De snakker meget sammen og hygger sig med hinanden. Det må være sjovt at bo på sin skole. Når vi bliver større vil vi også gerne gå på efterskole, fordi man har så mange venner der, som man kan være sammen med næsten hele tiden. Vi tror at man har meget hjemvæ i

starten, fordi man savner sin mor og far, og alle dem man har gået i skole med før, og naboerne og vennerne. Men vi tror det går over. Man kommer hjem i weekenderne, hvis man vil.

Vi synes at efterskoleeleverne er meget dygtige til gymnastik. Vi så deres opvisning. De fyldte hele salen, og var flotte i ens tøj. De kunne næsten allesammen stå på hænder og slå saltomotaler.

Det var spændende at øve gymnastikopvisning med kursus 1-eleverne, selvom vi var lidt generte overfor dem i starten. Men det er også dejligt at have idræt med Charlotte og Klaus. Så løber vi meget stafet, leger fange og spiller bold.

Bøgegrotten

Nedenstående er uddrag af mediegruppens avis fra emnedagene, hvor friskole og efterskole arbejdede sammen tre dage ude i Bøgegrotten.

Interview med arrangørerne

Her er vi så ude i Bøgegrotten. Men hvorfor er vi her?

Vi er her, fordi Karen, Steffen (efterskolelærere) og Hakon (friskolelærer) kom på den fantastiske gode idé at lave temadage lige herude.

Vi har været så heldige, at snakke med de brillante lærere, som har fået pæren til at gløde.

Hvordan og hvem kom på den utrolige ide med temadagene?

Svar: Det er en tradition, men det er ikke altid på denne tid af året, at det bliver holdt. Vi har holdt temadage helt tilbage til for 5-6 år siden. Denne gang har vi valgt at holde det tidligt på året, for at friskoleeleverne kunne lære efterskoleeleverne at kende.

Hvorfor har I valgt at holde temadagene i Bøgegrotten?

Svar: Fordi vi synes, det var vigtigt at komme lidt væk fra skolen,

og Steffen mente, at Bøgegrotten var et godt sted.

Hvorfor har I sat fri- og efterskole sammen?

Svar: Det er en tradition, at fri- og efterskolen arbejder sammen.

Hvad får I ud af samarbejdet?

Svar: At alle har det sjovt, og som sagt: at alle lærer hinanden lidt bedre at kende. Og så er det jo altid godt at komme ud og lege. *Har fri- og efterskolen før arbejdet sammen?*

Svar: Ja, når man deler skole, kan man ikke undgå at samarbejde, og mange af efterskolens elever kommer da også i praktik i friskolen. Men vi håber på at komme til arbejde mere sammen i fremtiden.

Er der ikke en risiko ved at sætte børnehaveklassens elever sammen med tiendeklasser?

Svar: Nej, vi mener ikke, at der er nogen risiko. Alle har jo lyst til at

lege og være barnlige engang imellem. Det er dejligt sommetider at gå tilbage i barndommen.

Elevernes meninger

Vi har gået rundt i Bøgegrotten og spurgt forskellige elever, om hvad de synes om temadagene og samarbejdet mellem de to skoler. Rikke, 15 år. Forplejning. »Man snakker ikke med dem fra friskolen, kun med dem fra efterskolen.«

Jeppe, 6 år. Drager. »Det er sjovt, de er søde og hjælper meget. Jeg snakker mest med Viktoria. Hun hjælper mig mest.«

Rikke, 12 år. Urmennesker. »Det er meget hyggeligt. Jeg synes, det har været bedst i år, fordi vi har været nede i Bøgegrotten.«

Cecilie, 14 år. Trolde. »Det er hyggeligt. Nogle af de små er ret nuttede, og man kan få dem til alt.«

Jesper, 16 år. Træfolk. »Det er

fedt, de små er søde, og man kan snakke godt med dem.«

Stine, 15 år. Forplejning. »Det er hyggeligt og sjovt, og det går godt over det hele. Jeg kan bare ikke huske nogle af deres navne. Hej - hejji...«

Alexander, 6 år. Trolde. »Trolde æder mennesker, men jeg spiser min madpakke. Jeg kan bedst lide Cecilie. Det er rigtig sjovt.«

Bjørn, 12 år. Træfolk. »Jeg kan godt lide temadagene, men det er lidt det samme som de andre år.«

Vi vil se lys på den natsorte himmel

*Jubilæumssang - skrevet af tidligere lærer Klaus Thormann
til Ringe Fri- og Efterskoles 125 års jubilæum*

Thormann-98

Vi vil se lys på den nat - sorte him - mel, vi vil se lys i hver sætning og hvert

5 ord. Vi vil se lys mellem stjer - nernes vrim - mel, for at for - nem - me at ver - den er

9 stor. Leder du i mørke er din verden blind og stum, så derfor er det lyset du skal

13 sø - ge. Så kan du finde vej, og lege livets leg, for - di du lever livet under

17 ly - set. Lad lærdom

D G6 D⁷ A D G
Em7 A7 D C7 B7 Em9 A7
Dsus4 D A9 F#m/a G/A A7 D C7
B7 Em7 A7 Em7 A7 Em7 A7
Dsus4 D FINE Dsus4 A7

Vi vil se lys på den natsorte himmel,
vi vil se lys i hver sætning og hvert ord.
Vi vil se lys mellem stjernernes vrimmel,
for at fornemme at verden er stor.
Leder du i mørke er din verden blind og stum,
så derfor er det lyset du skal søge.
Så kan du finde vej, og lege livets leg,
fordi du lever livet under lyset.

Lad lærdom lyse, lad visdommen stråle,
lad det du lærer få tid til at slå rod,
og hvis det vokser - lad vær' med at måle,
for alt kan visne og dø for din fod.
Leger du med livet er der lys i alle ting,
og legen - det er lyset når det lever.
De legeløse få, vil ingen steder nå,
om end de magter meget mer end andre.

Lad os da samles i lys med hinanden,
og dele ud til hinanden, hver især,
for fællesskab er en vej til forstanden,
der leder uden om magt og begær.
Og når vi har høstet af hinanden hver især,
så må vi ud og dele alt med verden.
For lysende og klar, er stjernen som vi har,
og som vi bærer varsomt ved vort hjerte.

*Udgivet i september 2000
i anledning af skolens
125-års jubilæum*

RINGE FRI- OG EFTERSKOLE

Rolighedsvej 25 · 5750 Ringe · Tlf. 62 62 13 68 · Fax 62 62 48 68